

Фото Миколи Цимбалюка

ЩОДЕННИК СПРОТИВУ

2–5

СЛУХНЯНИЙ КОНСТИТУЦІЙНИЙ АРБІТР

6

ПОЕТИЧНА АНТОЛОГІЯ “СТРІЛА”

8–9

САМОТНІСТЬ ТАЛАНТУ

10

ЕКСЛІБРИСИ ГЕОРГІЯ МАЛАКОВА

15

Припинити розкол України

Друкуємо відкритий лист трьох відомих науковців Національного університету “Києво-Могилянська академія”, який 13 липня 2012 року за дорученням 72 інститутів громадянського суспільства був направлений Президентові України В. Януковичу із закликом ужити всіх заходів, щоб законопроект “Про засади державної мовної політики”, який збудує

суспільство, розколює Україну і зазіхає на її конституційний лад, був знятий із розгляду.

Автори листа пропонують створити робочу групу, сформовану, серед іншого, з представників відповідних структур громадянського суспільства та експертного середовища, для підготовки концептуально іншого законопроекту.

Відкритий лист до Президента України Віктора Януковича

Пане Президенте!

11 липня ц. р. під час зустрічі з Клубом головних редакторів ЗМІ країн СНД, відповідаючи на запитання щодо перспектив законопроекту “Про засади державної мовної політики”, Ви наголосили: “Найкращий орієнтир у цьому питанні — Європейська хартія про мови”; “Наскільки цей закон відповідає цій Хартії, її стандартам — мають сказати експерти”. Крім того, Ви сказали, що “законодавці — ініціатори цього закону” запевнили Вас, що “він пройшов експертизу Венеціанської комісії”. Напередодні Ваш представник у Верховній Раді повідомив, що 7 липня ц. р. Ви доручили Кабінетові Міністрів підготувати зміни до шойно проголосованого владною парламентською більшістю мовного законопроекту. Складається враження, що ініціатори законопроекту і Ваше оточення готують “легітимізацію” шахрайським чином сфабрикованого 3 липня ц. р. антиконституційного акту та налятовують Вас на його підписання.

У зв'язку з цим хотіли б звернути Вашу увагу на такі обставини.

1. В ієрархії правових актів, які визначають засади державної мовної політики і порядок застосування та підтримки мов, вищу юридичну силу має не Хартія, а Конституція України. Саме ст. 10 Конституції України, а не положення Хартії, повинна бути “найкращим орієнтиром” в оцінці законопроекту. На думку українського експертного середовища, законопроект Ківалова—Колесніченка в багатьох принципових моментах не відповідає вимогам Основного Закону та Рішенню Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. № 10-рп/99 про офіційне тлумачення статті 10 Конституції України.

Порівняно з Конституцією України, яка визначила засади мовної політики та загальний порядок застосування мов, Хартія лише заохочує держави до вільного вибору перелічених у ній факультативних рамок заходів на підтримку використання тих “історичних регіональних або міноритарних мов Європи, декотрим з яких із плином часу загрожує зникнення”. При цьому преамбула Хартії передбачає, що “захист і підтримка регіональних або міноритарних мов не повинні здійснюватись на шкоду офіційним мовам та необхідності вивчати їх”.

2. Законопроект Ківалова—Колесніченка справді пройшов експертизу Вене-

ціанської комісії, але його автори, вочевидь, приховали від Вас оцінку, яку виставила Комісія їхньому “продукту”. У висновках Венеціанської комісії від 2 грудня 2011 р. відзначено, що зміст документа, попри проголошені в ст. 5 цілі й принципи, свідчить про те, що в самому законопроекті закладені механізми домінування російської мови на шкоду українській як державній.

Венеціанська комісія закликала авторів законопроекту до ретельного перегляду термінології і послідовного її застосування в тексті законопроекту, а головне — вона наполягає на пошуку українськими законотворами “справедливого балансу між захистом прав меншин, з одного боку, і збереженням державної мови як інструменту інтеграції суспільства, з іншого” (пп. 66, 68). Отже, згідно з висновком Венеціанської комісії, законопроект потребує подальшого ґрунтовного опрацювання.

Законопроект також отримав негативну оцінку у висновках усіх профільних установ НАН України — Інституту мовознавства (16.09.2011 р.); Інституту української мови (22.09.2011 р.); Інституту політичних та етнічнонаціональних досліджень (22.09.2011 р.); Інституту держави й права

Закінчення на стор. 6

Фото Миколи Цимбалюка

Просвітяни з перших днів протестних акцій проти антиконституційного мовного закону Ківалова—Колесніченка беруть у них участь і в Києві, і по всій Україні.

На знак підтримки голодуючих біля Українського дому щодня відбуваються масові акції. 12 липня представники ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка зус-

трілися з учасниками протесту і висловили солідарність з їхніми вимогами. Відповідальний секретар, заступник голови Товариства Микола Нестерчук та голова Полтавського обласного об'єднання «Просвіти» Микола Кульчинський вручили дорогі для кожного українця книжки — Шевченкові «Кобзарі», підготовлені й видані Видавничим центром «Просвіта».

Чернігів

Просвітяни Чернігова, спільно з усіма національно-демократичними силами, беруть найактивнішу участь в акціях на захист державної української мови, проти ухвалення одіозного мовного законопроекту Колесніченка—Ківалова.

На центральній площі Чернігова обласні організації «Просвіти» і УНП провели мітинг, у якому взяло участь багато чернігівців: молодь, відомі письменники, актори, музиканти, художники. Вони підписалися під зверненням до вищих органів влади з категоричною вимогою захисту державної української мови.

Тут же, в центрі міста, під стінами обласної державної адміністрації відбувається безстрокова акція протесту проти цього мовного закону. «Просвіта», ВО «Батьківщина», «Фронт змін», ВО «Свобода», УНП, НРУ, ПРП, «За Україну», «Народна самообо-

рона» та інші демократичні партії і громадські організації висловлюють протест проти нищення української мови, а відтак української державності. Учасники акції тримають у руках плакати з гнівними і пророчими рядками Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Коцюбинського, Лесі Українки про рідне слово. Зібрано вже тисячі підписів чернігівців і гостей міста на захист державної мови.

Промовці налаштовані рішуче — українофобам потрібно дати гідну відсіч, адже цей закон може розпочати процес руйнування країни. Так, член «Просвіти», заступник голови обласної організації УНП Сергій Соломаха звернув увагу на те, що влада за допомогою «мовного» закону брутально намагається відвернути увагу українців від провалу політики уряду Азарова—Януковича щодо «покращення життя вже сьогодні». Промовець закликав усі демократичні сили негайно

припинити згубне самоїдство та об'єднатися, щоб зупинити пограбування народу, нищення мови і України.

Журналісти сайту «Північний вектор» провели бліц-опитування мешканців Чернігова, поміж яких були і курсанти навчального закладу МВС України. Двадцятьоро опитаних висловилися за українську мову у всіх сферах громадського життя. І лише двоє громадян підтримали російську, мотивуючи це тим, що у них є труднощі при заповненні анкет документів українською мовою.

Мешканці міста, попри брехливу агітаційну кампанію антиукраїнських сил, у переважній більшості усвідомлюють, що мовну провокацію політичні банкрути розігрують з метою відвернути увагу народу від провалу своєї соціальної політики. Крім побажань на зразок крилатого виразу Кобзаря «Борітеся — поборете!», деякі мешканці обласного центру висловлювали досить радикальні рецепти «лікування» для антиукраїнських сил від «мовної хвороби».

Петро АНТОНЕНКО

Звернення на захист державної української мови і проти мовного законопроекту регіоналів підписують голова Чернігівської обласної організації НСПУ, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Дмитро Іванов та голова міської «Просвіти», поетеса, педагог Надія Галковська

Від захисту — Хроніка подій. Роздуми

Харків

3 липня

Після ухвалення верховною Зрадою закону «Про засади державної мовної політики» харків'яни, які вболівають за майбутнє Батьківщини, почали безстрокову акцію протесту. Того самого дня о 22.00 було встановлено перші 2 намети на площі Свободи. Та працівники міліції намети вилучили, а організаторів затримали і доправили до Держинського райвідділу міліції. Близько 3-ї ночі їх відпустили, склавши на кожного по 2 адмінпротоколи: «За порушення порядку організації мітингів і непокору вимогам міліції».

Натомість окупаційна влада забезпечила пропаганду цього антиукраїнського закону: запущено рекламні ролики, по всьому місту встановлено намети для збору підписів на захист пригнобленого «рускава язика».

4 липня

На площі Рози Люксембург демонтовано пам'ятник Незалежності. Монумент у вигляді 16-метрової колони, на якій сидить сокіл, розправляючи крила перед злетом, а біля підніжжя стоїть дівчинка... Його було встановлено на честь 10-річчя незалежності України 2001 року. Щороку на державні свята до нього урочисто приходили очільники міста, приносили квіти. І навіть цього року на День Конституції вони не оминули його своєю увагою. А через тиждень монумент Незалежності підступно знищили. У незалежній Україні на 21-му році Незалежності. Головний архітектор Харкова Сергій Чечельницький у місцевих новинах зверхньо і цинічно пояснив, що прийшов того сокола з «павержем фашістським арлом». То був «плахой», непрофесійно зроблений пам'ятник. А тепер поставлять новий, професійний — на майдані Конституції. І творитиме його той самий скульптор Рідний, автор знищеного непрофесійного монумента.

7 липня

Новини з районів: усіх пра-

цівників освіти зобов'язали вступити в Партію регіонів. Щоб 95 % вчителів до виборів було у ПР. Членські внески — від 5 грн. Хто не погодиться — звільнять.

10 липня

З 11:30 активісти політичних партій та громадських організацій пікетували Харківську міську раду, що на майдані Конституції, 7. Пікетування відбулося у зв'язку з питанням підтримки горезвісного закону Ківалова—Колесніченка, яке було винесено на голосування під час сесії.

У зверненні міськради зазначено, що «процеси, які відбуваються в державі, свідчать про порушення конституційних гарантій вільного розвитку і використання російської мови в Україні». Це коли ЗМІ російськомовні, у вільному продажу періодика винятково російською, а у закладах і на вулицях міста розмовляють російською та матом.

Мітинг зібрав небайдужих до долі держави: молодь і старше покоління, студентів і їхніх викладачів, для яких «Одна мова, одна нація, одна Батьківщина — це Україна». До акції долучалося чимало перехожих. Харків'яни розуміють: цей мовний калейдоскоп розірве країну на удільні князівства.

До речі, вартість закону Ківалова—Колесніченка — 12—17 млрд. грн. щорічно. Приблизно три річні бюджети Міністерства охорони здоров'я або чотири бюджети Міністерства культури.

Достатньо 10 % «говорящих», аби їхню мову визнали «регіональною». Це означає, що теоретично на окремих теренах може бути до 9 регіональних мов?! Тоді вартість 12—17 млрд. грн. щорічно збільшиться у кілька разів.

Водночас в іншій частині міста відбувався суд над Юлією Тимошенко. Як годиться, з проплаченими провокаторами, що влаштовували бійки, кидали у людей пляшечки з чорнилом.

12 липня

Безстрокова акція протесту триває...

Прес-служба
Харківської «Просвіти»

Полтава

5 липня представники об'єднаної опозиції, громадських організацій та небайдужі полтавці вийшли під ОДА на захист української мови. Громадянська акція протесту стає масовішою та радикальнішою — цього дня захистити свою державу і рідну мову від білоблукитних окупантів прийшло втричі більше полтавців. Багато із них були одягнені в українські вишиванки. Вони тримали в руках плакати на захист рідної мови та проти русифікації країни.

Відкрив мітинг настоятель Свято-Покровської церкви УПЦ Київського патріархату отець Микола Храпач. «Мова дається

народу Богом. Це душа нації. І сьогодні мені боляче від того, що в нас намагаються її відібрати, — сказав святий отець. — Українська церква завжди, а тим більше в найскрутніші часи, була зі своїм народом. Сьогодні ми молимося за те, щоб Господь дав розуму тим, хто прагне розколоти нашу державу». Під час мітингу кожен охочий міг поставити свій підпис під вимогою до влади припинити наругу над українською мовою та розкол країни. За повідомленням модератора заходу, члена Правління Полтавського об'єднання ВУТ «Просвіта» Олега Пустовгара, лише першого дня акції в Полтаві зібрано понад дві тисячі підписів.

Фактично, сьогоднішня влада діє, як окупаційний режим, — наголосив у своїй промові депутат Полтавської обласної ради Анатолій Олійник. — Але, окрім нищення усього українського та удару по гуманітарній сфері, мовним законом влада завдає свій удар по економіці України, — наголосив представник Об'єднаної опозиції «За Батьківщину!»

Також перед учасниками заходу виступили представники громадських організацій, науковці, журналісти, діячі культури, правозахисники, які закликали до останнього боротися за Україну та її мову.

Прес-центр
Полтавської «Просвіти»

ДО НАСТУПУ!

Чернівці

Чернівецьке обласне об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка спільно з Українським народним домом провело засідання круглого столу з приводу ухвалення законопроекту «Про засади державної мовної політики» в Україні. У засіданні взяли участь представники громадських організацій, наукових і творчих кіл Буковини.

Головували були Остап Савчук — голова ЧОО ВУТ «Просвіта» та Володимир Старик — голова товариства «Український народний дім у Чернівцях».

Усіх присутніх турбувало питання: як захистити українську мову від зазіхань антиукраїнських сил.

Остап Савчук наголосив, що «Просвіта» активно включилася у боротьбу проти мовної вакханалії, затіяної у Парламенті. Цьому було присвячене останнє засідання Ради ВУТ «Просвіта». На головному зібранні Товариства йшлося про те, як протистояти намірам політиків розколоти суспільство та уникнути розростання громадянського конфлікту.

У Чернівцях патріотично налаштовані партії та громадські організації вийшли на мітинг на захист української мови. Вимоги мітингувальників підтримали і просвітяни Буковини.

Про активну громадянську позицію заявили понад сорок учасників круглого столу, серед яких — професори Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Надія Бабич, Богдан Мельничук, Георгій Кожоляно, політолог Ігор Буркут, почесний голова товариства «Просвіта» Віктор Косяченко та інші.

Ігор Буркут наголосив, що «нормальний мовний законопроект має виписати нова, справді українська влада». За словами професора ЧНУ Надії Бабич, для ухвалення закону вибрали той момент, коли студентство не мобілізоване, а суспільство зайняте буденними клопотами: «Наша найбільша біда у манкуртизмі, у зрадництві. І винні не росіяни, а ми самі. Адже люди, які підтримали закон, є етнічними українцями».

Зміст ухваленого закону розкритикував професор Георгій Кожоляно: «Агроном Колесніченко й автомобіліст Ківалов не могли дати жодної наукової основи цьому закону. Він повний абсурдних тверджень та юридичних казусів і суперечить Конституції України».

Голова спілки письменників Буковини Віра Китайгородська зазначила, що «для порятунку мови нам слід перейти від захисту до наступу!». І повідомила, що обласна Спілка письменників виступила зі зверненням оголосити Табачника, Ківалова і Колесніченка персонами нон-грата.

Голова обласного товариства «Просвіта» Остап Савчук заявив: усіх, хто у протизаконний спосіб «протискує» цей закон, слід судити за порушення Конституції.

Отець Валерій Сиротюк запропонував провести ходу містом від пам'ятника Тарасу Шевченку до могили Сидора Воробкевича — мирну процесію буковинців без партійних прапорів та відзнак, під державним прапором України.

Учасники круглого столу підтримали пропозицію.

Зрештою, після кількогодінного обговорення присутні представники громадських організацій та науковці підписали Звернення до керівництва держави, у якому, зокрема, й таке:

«Ми закликаємо Президента України Віктора Януковича виконати свій головний обов'язок — бути гарантом Конституції України та накласти вето на цей законопроект!»

Ми закликаємо Кабінет Міністрів України негайно підготувати та внести до Верховної Ради України після проведення широкого громадського обговорення новий законопроект «Про мовну політику» з урахуванням вимог Конституції України, рішення Конституційного Суду від 14 грудня 1999 року (справа про застосування української мови) та міжнародного законодавства!

У разі невиконання наших вимог ми закликаємо всіх громадян України до проведення безстрокових акцій протесту та бойкоту норм законопроекту «Про засади державної мовної політики» в Україні!

Пам'ятаймо, що нашим основним законом є Конституція України, 65 стаття якої вимагає від громадян України захищати нашу Вітчизну, її незалежність, територіальну цілісність та державні символи!»

Усього 46 підписів діячів науки, культури, письменників та представників духовенства.

Марія ПЕЛЕХ, відповідальний секретар Чернівецького обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка

Одеса

Одеське ОО ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка, протестуючи проти нищення української мови, пікетувало обласну раду. Просвітяни висловили протест проти антиукраїнської політики чинного режису.

Пікетники показували театралізовану виставу, головні дійові особи якої — місцевий алкаш-українофоб Гриша Кваснюк, Олексій Гончаренко та автори українофобського законопроекту Колесніченко і Ківалов.

Протестуючі передали депутатам обласної ради звернення: «Громада Одеси та області бурена відсутністю реакції депутатів Одеської обласної ради на антидержавний законопроект народних депутатів Ківалова—Колесніченка «Про засади державної мовної політики». Попри відверті порушення Конституції та цілеспрямовану політику нищення державної мови обласна рада досі не висловила жодної офіційної позиції».

Більше того, депутат облради Гончаренко О. О. розпочав кампанію, що носить відверто антидержавний характер. За його ініціативою організовано незаконний збір підписів на підтримку однієї з недержавних мов в Одесі, що є прямим порушенням статті 10 Конституції України. Враховуючи це, та на підставі п. 2 статті 10 та п. 3 статті 37 Закону України

«Про статус депутатів місцевих рад» вимагаємо на сесії обласної ради порушити питання про дострокове припинення повноважень депутата Одеської обласної ради Гончаренка О. О.

Вимагаємо звернути увагу і вжити відповідних заходів щодо активізації маргінальних промисловських угруповань, що декларують відверто антидержавні речі, зокрема на так звану кампанію «руській горі», що вже понад місяць триває в місті.

Ви — депутати держави України і маєте стояти на україноцентричних позиціях, а не піддаватися на провокації всіляких провідисів і українофобів, агентів впливу іноземних держав».

Олександр СТЕПАНЧЕНКО, голова Одеського обл'єднання ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка

Вболіваю за мову

С. М. Писанчин, м. Северодонецьк Луганської обл.

Мене дуже хвилює питання української мови, вболіваю за неї. Вжахнулася і я, і всі мої друзі, коли ВР ухвалила закон «Про засади державної мовної політики» Ківалова—Колесніченка.

Пригадую, як втішалися українофоби, коли цей закон ухвалили лише в першому читанні. Уже тоді моя знайома на пропозицію бізнесмена надрукувати рекламу українською, російською й англійською мовами, запитала: «А зачемо на українском?» Коли ж відповіли їй, що потрібно, навіть обов'язково, вона, ніби жартома, відмахнулася: «Ой, уже недолго осталося вашому українському! Вот проголосує ВР закон Ківалова...»

І ось його ухвалили. І що тепер — кінець нам, кінець українській мові?!

Рівне

Майже дві тисячі противників мовного закону Ківалова—Колесніченка зібралася 5 липня на майдані Незалежності в Рівному на мітинг, організований Комітетом захисту української мови, створеним з ініціативи обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка.

Такої кількості учасників протесту Рівне не бачило давно. Свої мотиви вийти на головну площу міста люди пояснювали коротко: «Зачепили за живе!», «Наступили на болючий мозоль!».

Розпочалося віче шануванням хвилиною мовчання багаторічного лідера Української народної партії та народного депутата чотирьох скликань Василя Червонія.

Майдан майорів винятково

державними прапорами — такою була умова організаторів. Тож лідери партій ВО «Батьківщина» та «Фронт змін» відмовилися брати у ньому участь. Жодного політичного виступу та «піару» на мовному питанні — саме це, переконані присутні на мітингу, й зібрало велику кількість людей.

Обурення з приводу ухвалення ганебного закону висловлювали історики, вчителі, лікарі, художники, письменники та підприємці.

Перед велелюдною громадою виступили: директор Рівненського обласного академічного українського музично-драматичного театру Володимир Петрів, голова Рівненської обласної організації Національної спілки письменників України Лідія Рибенко, проректор Національного університету «Острозька академія» Петро

Кралуєк, директор Рівненського обласного краєзнавчого музею Олександр Булига, підприємці Лілія Москальова та Віктор Янченко, адвокат Микола Бляшин, завідувач музею Уласа Самчука Інна Нагорна, викладач НУВГП Яків Івашук, учителька-просвітянка Мирослава Жовтан, кобзар з Чернечої гори Володимир Горбатюк та інші відомі в місті люди.

Учасники віча прийняли резолюцію з вимогою до Президента України Віктора Януковича ветоувати ганебний закон та висловили готовність у разі ігнорування їхніх вимог вдатися до радикальних методів громадянської непокорі, не виключаючи перекриття доріг міжнародного значення.

Світлана НІКОЛІНА, голова Рівненського обл'єднання «Просвіти»

ЗАЯВА

Правління Луганського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка

Як і всі українські патріоти, просвітяни Луганщини надзвичайно обурені і самим фактом ухвалення в цілому закону України «Про засади державної мовної політики», і тим, у який волюнтаристсько-шахрайський спосіб — без жодного дотримання регламенту й урахування понад двох тисяч внесених до тексту цього закону поправок — він ухвалювався.

Ми бачимо, що ухвалення цього закону 3 липня 2012 року Верховною Радою під головуванням комуніста А. Мартинюка вже призвело до громадянського протистояння в державі на всіх рівнях та крайньої поляризації українського суспільства. Водночас цей закон не має жодного стосунку до захисту прав «російськомовного населення», він спрямований лише на виконання політичного замовлення Кремля, який усіляко намагається повернути нашу державу в річницю своєї імперсько-колоніальної політики, розуміючи, що без України Росії ніколи знову не стати наддержавою.

Під час проведення численних громадських зборів їхні учасники (не лише просвітяни та члени національно-патріотичних організацій, а й представники російськомовної інтелігенції краю) одностайно й гостро засуджували ухвалення Верховною Радою одіозний законопроект Ківалова—Колесніченка. Свідомі громадяни України незалежно від етнічного походження й місця мешкання добре розуміють, що мовний ажіотаж регіоналів і комуністів викликаний їхньою неспроможністю й небажанням розв'язувати нагальні проблеми держави та народу — корупції, численних соціальних хвороб, кишеневої прокуратури та судів, невідповідних завищених тарифів на комунальні послуги та багато інших.

Антинародний і вибухонебезпечний для держави й суспільства характер псевдозакону зрозумів навіть Голова Верховної Ради України Володимир Литвин, який, не бажаючи брати на себе відповідальність за його ухвалення, не підписав «документ» і подав у відставку. Це дає нам достатньо підстав вважати, що «мовний» закон не ухвалено.

Закономірними стали численні громадські акції протесту проти нищення державної мови. Очікуваною була й озлоблено-шовіністична реакція влади на ці виступи в одному з найбільших «біло-синьо-червоних» заповідників України — на Луганщині. Обласні «народні обранці» скликали позачергову сесію спеціально для ухвалення заяви з «мовного» питання, а під стіни луганського «білого дому» силою адмінресурсу було зігнано близько півтисячі людей — працівників бюджетної сфери, було також дано вказівку квартальним привести для «одобрямсу» щонайменше по п'ять осіб. Тих же, хто відмовився підтримати «русскій язык», уже звільняють з роботи. Виступи обласних депутатів украї агресивні,

сповнені ненавистю до всього українського. Один із них, генеральний директор обласної державної телерадіокомпанії Р. Мірошник заявив, що українською мовою «якщо ми вчимо своїх дітей, то позбавляємо їх всього і ростимо недорасу». Присутня на сесії директор Українського центру оцінювання якості освіти (державної структури, створеної на виконання Указу Президента й постанови Кабміну) Ірина Зайцева сказала, що «треба йти далі — ухвалювати закон про реальну двомовність в Україні».

На наше переконання, те, що сьогодні політикани-українофоби, особливо у східних і південних областях, чинять з українською мовою, є наслідком безперервного впровадження усіх двадцяти років незалежності панування тут антиукраїнської влади, яка повністю зруйнувала промислове виробництво, сільське господарство, призвела до зубожіння народу. На цьому тлі надумана мовна «проблема» разом із жалюгідними передвиборними подачками залишається єдиним козирем у руках регіоналів і комуністів, на який вони сподіваються, щоб увічнити своє всевладдя.

У зв'язку з подіями та обставинами, пов'язаними з незаконним і цинічним ухваленням Верховною Радою України в цілому закону «Про засади державної мовної політики» та підтримкою його Луганською обласною радою, вимагаємо:

— негайної відставки Президента України В. Януковича та Кабінету Міністрів і проведення позачергових виборів Президента України; — зняття з розгляду законопроектів С. Ківалова—В. Колесніченка «Про засади державної мовної політики» та позбавлення його авторів і їхнього ідейного натхненника — голову фракції Партії регіонів у ВРУ О. Єфремова — громадянства України;

— притягнення до відповідальності першого заступника Голови Верховної Ради України А. Мартинюка, який у порушення процедури розгляду законопроектів та Регламенту роботи Верховної Ради України (який є Законом України) поставив на голосування законопроект С. Ківалова—В. Колесніченка «Про засади державної мовної політики»;

— заборони діяльності й недопущення до наступних виборів у Верховну Раду України Партії регіонів та Комуністичної партії України, які сіють розбрат в українському суспільстві й послідовно ведуть Україну до розколу;

— розпуску Луганської обласної ради та інших обласних і місцевих рад, які підтримали законопроект С. Ківалова—В. Колесніченка «Про засади державної мовної політики»;

— відновлення в паспорті громадянина України графі «національність», що дозволить об'єктивно оцінювати мовний склад населення України і її окремих регіонів та населених пунктів.

Технології руйнування держави

Ілько ДУВАНСЬКИЙ,
м. Луганськ

Аналізуючи матеріали вітчизняних ЗМІ, помітив трафаретність мислення і політиків, і пересічних громадян: мовляв, те, що відбувається в Києві, як у краплині води, віддзеркалюється у Південно-Східній Україні. На жаль, усе навпаки. Адже цей регіон давно перетворено на полігон, де відпрацьовуються найбрудніші технології руйнування нашої державності.

Сонмище злодіїв і злодюжок, спираючись на деградований люмпен, застосовуючи облудливі політехнології та прямі фальсифікації під час виборчих перегонів, — підкуп, шантаж, залякування, погрози та переслідування опонентів, посилили всі владні шаблі: від сільської ради — аж до столиці. Хто вони — усім добре відомо навіть без прізвищ, лише за родом їхньої кваліфікації: наперсточники, сутенери, фальшивомонетники, неодноразово судимі грабіжники, всіх мастей хабарники, контрабандисти, корупціонери; не здивуємося, якщо серед них будуть зафіксовані морушники тощо. І це не пряме породження вже неіснуючого, дикого, азійсько-російського СРСР. Ну не характерне ж воно для наших колишніх сусідів по так званому соцтаборі!

Зате характерне для світанку України — Луганщини. Процеси, які тут відбуваються, відмінні навіть від процесів у сусідніх українських областях. Особливо в економічній сфері. Зокрема, у сусідній Донеччині місцеві клани не лише розкляли колишні спільне майно, а й навчилися робити інвестиції у відтворення продуктивних сил, у гострій конкурентній боротьбі посилили свою нішу на світовому ринку. А на Луганщині утворився потужний

Ірина МАГРИЦЬКА,
м. Луганськ

Невдовзі після ухвалення Верховною Радою законопроект «Про засади державної мовної політики» Луганська обласна рада під головуванням Валерія Голенка організувала і провела мітинг на його підтримку.

Біля приміщення обласної держадміністрації по черзі, не приховуючи радісних почуттів, виступали пан Голенко, ревно захисниці російської мови на Луганщині Ірина Зайцева (сьогодні вона обіймає високу посаду у Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту), директор російської гімназії м. Луганська Алла Підтинна, учителі російської мови шкіл обласного центру, члени Партії регіонів, ветерани війни в Афганістані, лідери проросійського козацтва тощо. Говорили про те, що тепер російськомовні громадяни стали захищеними у своїх правах, про те, що «купка галичан» не має права нав'язувати більшості населення свою мову, і пропонували закріпити в Конституції державний статус російської.

симбіоз учорашнього червоного директорату, комунобільшовицької партноменклатури та комсомольських вихованців. Чимало з них обіймають керівні посади, негативно впливаючи не тільки на процеси в регіоні, а й загалом у державі. Обмежені дипломами марксистсько-ленінських партшкіл, озброєні матірньо-суржиковою лексикою сусідньої держави, вони нічого не навчилися, крім красти, забороняти і знищувати все, що стоїть на заваді їхньому убогому світогляду. Серед їхніх найзатятіших ворогів — середній клас, підприємництво, національна інтелігенція, європейська інтеграція та демократичні зміни в Україні.

Тим, хто не вірить або сумнівається у вищенаведеному, нагадаємо про I та II Сіверськодонецький з'їзди і про тих, хто за цим стояв. Серед ініціаторів заклоту були нинішній ідеолог Партії регіонів, а тоді голова Луганської облдержадміністрації О. Єфремов та голова обласної ради, а сьогодні посол України в Республіці Білорусь В. Тихонов. Тим же курсом іде сьогодні їхній вірний «товарищ» — голова Луганської облради, Голенко. Диригував на з'їзді нинішній Президент України В. Янукович. Освятили це дійство пріснопам'ятні попи московського патріархату (УПЦ МП), а приймав парад українофобів тодішній мер Первопрестольної Ю. Лужков.

Хто ж сьогодні любіє знищення підвалин української державності, насамперед безпрецедентно в історії Української держави відбирає мову титульної нації? Та все ті ж самі.

Про те, як це робиться на Луганщині, можна скласти легенди. У державних структурах, очолюваних етнічними росіянами — советськими людьми, за 20 років незалежності так і не спромогли-

ся заговорити державною українською мовою. Зате регулярно влаштовували демарші — «дайш второй государственний!» Чи був хтось покараний за те, що на державні кошти влаштовував судову тяганину з державою? Та ні, навпаки, були удостоєні державних нагород і почесних звань.

Додискутувалися до того, що на Луганщині потрібно, крім української, ввести ще дві мови — зрозуміло, що російську, та ще й... англійську.

Саме з цією метою цілий тиждень за державні кошти проводили «круглі столи». До дискусії залучили навіть випускників та учнів старших класів загальноосвітніх шкіл, які заявили: «Заплатіть нам гроші, і ми будемо пропагувати й «бандерівську» мову!» Апофеозом цього дійства стала позачергова сесія Луганської обласної ради. Проголосила вона під гаслами: «Язык и мова — брат и сестра» та «Национализм не пройдет!» Воно й не дивно, бо відомо, звідки стирчать вуха. Сонмище підконтрольних «регіоналам» проросійських організацій — «Асамблея народів Луганщини», «Обласний союз ветеранів Афганістану», «Обласна рада жінок», «Русское движение Донбасса» тощо заявили, що ухвалений Верховною Радою України закон «Про засади державної мовної політики» суттєво розширює сферу застосування російської мови в регіоні. «На жаль, деструктивні націоналістичні сили використали ці події для розвороту безчинств у державі та закликів до насильницького повалення центральних органів влади. Цьому свавілля потрібно дати рішучий опір». Маячня? Та ні, почитайте місцеву пресу.

Ось що писала газета обласної ради «Наша газета»

Провладний шовінізм у Луганську

Учасниками тисячного мітингу були представники Партії регіонів і Молодіжної організації ПР з усієї обласної, учні шкіл і вишів, працівники заводу «Маршал», директором якого є улюблений Олександра Єфремова Сергій Горохов, і донські козаки, які, окрім державного статусу російської мови, винамали ще запровадження митного союзу з Росією. Мітингувальники тримали в руках транспаранти: «Рідна мова — російська», «Ми думаємо і говоримо по-руськи», «Русскомоу языку — да!», «Двуязычю — да!», «Спасибо регионалам за русский язык», «Национализм не пройдет!»

Запам'ятався емоційний і водночас до смішного надуманий виступ вчительки, яка сказала, що сьогодні безмірно щаслива, адже, нарешті, настав час, коли вона, етнічна росіянка, може без страху народжувати дитину й під час пологів кричати рідною мовою, а її дитина перше слово зможе тепер сказати мовою своїх

предків, а не мовою державною.

На цей захід мене не запрошували. Ідучи в українській сорочці на зовсім інший, протестний проти цього ж законопроект, мітинг, я стала його випадковим свідком. Підійшла до хлопця з прапором Партії регіонів і спокійно запитала, чи має, на його думку, в Україні право на існування українська мова? Він сказав, що на моє запитання відповідати не буде. Тут підбігли три активістки Партії регіонів і почали відганяти мене від того хлопця, вигукуючи, що я провокатор і націоналістка.

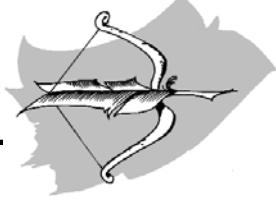
Тоді я вирішила підійти до головних розпорядників мітингу зі штабу місцевого осередку ПР і записатися на виступ біля мікрофона. Звісно, говорила я українською мовою, представилася кандидатом філологічних наук, доцентом університету. Ті мені дали відкоша: «Мы бандеровцам слово не даём, идите себе на свой националистический митинг!» Яка ж бандерівка, якщо народи-

від 07.07.2012, № 96 (3564) (цитую мовою оригіналу): «Луганчане: «Мы хотим говорить на родном для себя языке — на русском!» Пока так называемые оппозиционеры и национал-фашисты устраивают бойни и провокации в Киеве, круша оппонентов, Юг и Восток Украины, за право которых говорить на родном языке борется Партия регионов, недоумевают: «Русский язык, прежде всего, нужен нам, простым людям, а нас никто не хочет даже услышать!» Почему нас не считают людьми?» І жодного слова про те, що тих, хто розмовляє українською мовою, викидають із транспорту, залучаючи навіть громадян сусідньої Росії; що в державних установах, лікарнях, крамницях там, хто звертається українською, заявляють: «Ми вас не панімаем! В школі не вчили українській!»

На Луганщині немає жодної обласної українськомовної газети, відбувається повальна русифікація місцевих ЗМІ, а робоча мова членів Асоціації журналістів України — винятково російська, ніде не можна придбати центральне українськомовне друковане видання (газету, журнал, книгу); закриваються українськомовні школи... А від національних вишів Луганська залишається тільки форма — національній, мова ж спілкування та навчання — російською.

Чиновництво від освіти Луганщини, починаючи від управління освіти і науки Луганської облдержадміністрації і закінчуючи директором сільської школи, побоюючись розправи з боку влади, навмисно ігнорує спілкування українською мовою, нехтує нею.

Отже, лад і спокій у державі можливий лише тоді, коли влада стане повністю українською.

Президенту РФ Путіну від нащадків запорожців

Надія КИР'ЯН
Фото автора

У день приїзду Володимира Путіна до України представники «Свободи», УНА-УНСО, КУНу, Української народної партії та «Просвіти» пікетували посольство Російської Федерації.

Лідер Київського осередку ВО «Свобода» Андрій Ілленко так пояснив причини пікетування: «Коли ми критикуємо українську владу, то маємо розуміти, що головний ворог сидить у Кремлі. Він смикає за ниточки маріонеток у Києві. Ми маємо боротися з російським імперським впливом».

Представники УНА-УНСО передали президенту Росії Звернення, у якому вимагають створення робочої групи із залученням представників нашої держави щодо передачі Україні частини акцій «Газпрому», майно якого формувалося за часів СРСР працею українських громадян, технічними засобами українських підприємств, із застосуванням розробок українських науковців.

Заступник голови Київської міської організації Української народної партії Віктор Горбач у переддень річниці Конотопської битви 1659 року нагадав, що тоді Росія привела в Україну каральні війська, які зазнали нищівної поразки під Конотопом. Відтоді

імперія норовить підкорити Україну хитрощами й обманом. Сьогодні Росія знову починає наступ, пропагуючи ідеологію «Руського міра». Табачники, колесніченки спекулюють на самій назві держави, нав'язують думку, що росіяни тут — корінний етнос, намагаючись завуалювати факт, що Росія до Петра I називалась «Московія» і насправді не є спадкоємицею Київської Русі.

Партія регіонів ухваленням законопроекту Ківалова—Колесніченка намагається відвернути увагу громадськості від своїх економічних прорахунків. Представники «п'ятої колони», цинічно і нахабно ображаючи українців, сіють міжнародну ворожнечу і, за висловами декого з них, «устроять тут Югославію». Ми повинні протистояти втіленню цих планів, допомогти росіянам позбутися імперських комплексів, побудувати демократичну державу у своїх історичних кордонах і встановити між нами добросусідські взаємини.

Заступник голови ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка Микола Нестерчук наголосив, що ідея «Руського міра» сягає ще 1622 року, коли цар Олексій Михайлович наказав спалити всі українські книжки. Закон «Про засади державної мовної політики», ухвалений з усіма можливими порушеннями 3 липня, — антиукраїнський, антидержавний і антиконституційний.

Просвіт'яни виготовили плакат із переліком указів владоможців імперської Росії про заборону української мови від 1622 року до новітнього законопроекту Ківалова—Колесніченка. Цей закон звужує сферу вживання української мови, що загро-

жує фактичному її ігноруванню в деяких областях, і перетворенню російської на другу державну (без першої). Цей список передано «президенту РФ Путіну від нащадків запорозьких козаків» через працівників посольства.

Заява Сімферопольського міського об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка

Змушені констатувати, що, на жаль, зневажливе ставлення до української мови з боку керівників Верховної Ради та Ради міністрів Криму стало стимулом до дії для деяких заангажованих періодичних друкованих видань. Намагання принизити все українське і навіть сам народ і нашу державу в Криму стало буденним явищем, на яке правоохоронні органи не реагують.

Свіжим прикладом є зухвала, неправдива і дискримінаційна публікація в газеті «Крымский ТелеграфЪ». У числі 186 цього періодичного друкованого видання від 22 червня поточного року автор у публікації «Язык твой — враг мой!» (?) дозволив собі, очевидно, за сприяння головного редактора, відверто провокаційні, принизливі й навіть дикі випадки на адресу української мови. Це зухвалий глум над державною мовою, поширення інформації, що не відповідає дійсності, прагнення принизити українців Криму, громадян України як її носіїв.

У публікації автор у зухвальній формі подає неправдиві переклади українських слів та порівнює їх із нормативними словами російського словника. Він обманює читачів, стверджуючи, нібито в українській мові «зажигалка» перекладається як «спалахуйка» (насправді — «запальничка»), «бабочка» — «залупівка» (насправді — «метелик»), «зеркало» — «пикогляд» («дзеркало», «свічадо»), «сексуальний маньяк» — «писуноквій злодій», «кіндер-сюрприз» — «яйко-сподівайко», «акушерка» — «пупорізка», «медсестра» — «штрикалка», «презерватив» — «гумовий націоюрник», «семечки» — «лупиздрики» тощо. Усе це не має нічого спільного з її правилами.

Відповідальний журналіст такого собі не дозволив. Але рід у тім, що для авторів «Крымского Телеграфа», як стверджує заголовок статті, українська мова — ворог! І для боротьби з нею він використовує всі доступні йому негідні засоби.

Більше того — газета вводить в оману читачів, стверджуючи, що в українському законодавстві є закони або хоч проекти законів, які забороняють вживання російської мови.

Які завдання ставила перед собою газета у цьому випадку? Зміцнити стабільність в суспільстві? Ні. Збільшити рівень довіри одних народів до інших? Ні! Зміцнити так звану двомовність? Теж ні! Очевидно, що газета намагається викликати у своїх читачів ненависть до української мови і ворожнечу до її носіїв. І цим самим дискредитувала себе як засіб масової інформації, виявила повну непрофесійність у висвітленні складних питань життя кримського суспільства, порушила законодавство про пресу та про інформацію.

Сімферопольський міський осередок «Просвіти» обурений такою неправдивою публікацією газети «Крымский ТелеграфЪ», яка формує у читачів зневажливе ставлення до української мови, негативні емоції до її носіїв — етнічних українців, що є представниками етнічної меншини в АРК.

Ми вимагаємо спростування неправдивої інформації про державну українську мову, а також публічних вибачень газети перед українською громадою Криму, яка налічує не менше чверть населення автономії, на тій же шпальті, тим же шрифтом і в такому ж обсязі, що й згадана стаття.

У разі ігнорування наших законних вимог Сімферопольська міська організація Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Г. Шевченка змушена буде направити позов до суду про спростування інформації, що не відповідає дійсності, та відшкодування моральних збитків. При цьому залишає за собою право повідомити про таку наругу над державною мовою, про розпалювання ненависті до української мови та її носіїв українську та зарубіжну громадськість, а також відповідні органи державної влади в центрі і в Криму.

Павло ВЛАСЕНКО,
голова Сімферопольського
міського об'єднання Всеукраїнського
товариства «Просвіта»
імені Тараса Шевченка

Мовний закон як тест

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Щодо закону «Про засади державної мовної політики» Ківалова—Колесніченка, всі сходяться на думці — це закон про право ігнорувати державну мову. До виникнення цієї ситуації з мовою вільно або невільно причетні майже всі політики впродовж періоду незалежності України і чимало з нас. Очікували з острахом отрока, що розбирає гранату, і не вірили в можливість такого вибухового цинізму. Інакше як пояснити відсутність багатьох нардепів-опозиціонерів у день голосування закону? Реагувати по-справжньому, як завжди, виявилися не готовими.

Народові, заклопотаному щоденними справами, важко осягнути власну відповідальність і роль громадянина в цій непростій події українського життя. Сукупно ми всі проходимо тест на народ, вартий мати свою державу. Кожну неправильну чи надто слабку реакцію на неприємні для нації події дуже уважно вивчають зацікавлені спостерігачі в Україні і світі, щоб використати проти нас. Ми відчуваємо, як діє технологія неухильного приниження з метою відсторонення українського чинника від управління економікою та державою. Ніщо так не обеззброює автохтонний етнос, як фальшива ілюзія державності його мови на тлі боротьби за особливі права мови колишнього колонізатора. Механізм очевидний — ми потроху піддаємося і нас поступово заганяють у резервацію без означеної території, тобто в натовп людей другого сорту.

Набагато потужнішою повинна бути реакція на закон Ківалова—Колесніченка, який боляче зачіпає життєві інтереси кожного етнічного українця. Вочевидь можливості масового протесту обмежені штучно. Більшість працюючих не мають запасу фінансової спроможності, щоб знехтувати роботою і за власний кошт стихійно їхати протестувати у столицю. Громадські організації теж не мають коштів, щоб забезпечувати доставку протестувальників-добровольців. Партії гроші мають, але для своїх активістів, які використовуватимуть нагоду для виборчої агітації. У партій свій інтерес — вибори, тому тема мови вже плавно змінюється на ребрендинг «Україна без Кучми» — «Україна без Януковича». Поспішна ініціатива Арсенія Яценюка, адже треба концентруватись на мові й довести справу до кінця. Тоді закон, прийнятий з порушеннями і суперечностями з Конституцією, скасує президент під тиском українців. Якщо ж справа піде в політичне русло,

надто брудне перед виборами, то ризикує бути забалаканою на різних Шустер-шоу.

Не маючи потужної громадської організації, українці самостійно не можуть фінансово і організаційно забезпечувати масові всеукраїнські акції, зокрема мільйонний марш з вимогою кари утискувачам української мови. Ми живемо в інформаційному світі, і народна реакція має ефект, якщо дістає підтримку інформаційну або є надзвичайно масовою. Про інформаційну підтримку українцям варто забути, адже ЗМІ переважно в неукраїнських руках. Тому факт, що ми об'єктивно не можемо забезпечити потрібної масовості, дає сигнал політичним і світовим гравцям — етнічні українці ще не готові утримувати сильні громадські організації для захисту своєї мовної, культурної та духовної самобутності. У відповідь буде агресивне ставлення до нашої держави і влади незалежно від того, хто її очолює. Якщо національна еліта терміново не почне діяти замість говорити, увесь сильний світ, передовсім Росія, не втримається від спокуси «дотиснути українців».

Схоже на те, що хвалений цивілізований світ черговий раз в історії готовий пожертвувати етнічними українцями «заради упередження екстремізму і збереження безпеки ведення бізнесу в регіоні». Тому на цих виборах народ підсвідомо має запит на політичну силу, здатну осягнути всю серйозність ситуації і запропонувати вигравний план самопорятунку українського етносу в такій формі, щоб він був підтриманий рештою громадянського суспільства. Потрібен план швидкого і сильного, масового реагування української спільноти на події, які працюють проти розвитку і збереження мовної та культурної самобутності українців. Ці конституційні гарантії український етнос, на жаль, може і повинен забезпечити собі винятково сам, залишивши турботу про права меншин державі. У квітні 2006 року, після обрання парламенту з «помаранчевою» більшістю, я опублікував статтю «Унікальний шанс нового парламенту», де прогнозував нинішні неприємності з українською мовою і пропонував способи їхнього уникнення. На жаль, політики українську пресу, напевно, не читають. Отже, у парламент повинні потрапити інші політики. Ми відповідальні за особливий склад парламенту без огляду на назви партій.

Важливо, щоб у парламент потрапила переважна кількість розумних і совісних українців, здатних швидко нейтралізувати небезпечні процеси перетворення України в колонію.

Закінчення.
Початок на стор. 1

Припинити розкол України

(05.09.2011 р.); Українського мовно-інформаційного фонду (09.09.2011 р.); Академії наук Вищої школи (16.09.2011 р.); Інституту філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (20.09.2011 р.).

Законопроект Ківалова—Колесніченка зазнав нищівної критики у висновках органів державної влади України, а саме: Міністерства фінансів України (09.09.2011 р.) та Міністерства юстиції України (27.09.2011 р.), Комітетів Верховної Ради України — з питань культури і духовності (23.09.2011 р.) та з питань бюджету (03.11.2011 р.), а також Головного науково-експертного управління Верховної Ради України (23.05.2012 р.).

На слуханнях, проведених Комітетом з питань культури і духовності Верховної Ради України (20.06.2012 р.), законопроект “Про засади державної мовної політики” було визнано таким, що не відповідає вимогам Конституції України і потребує докорінної концептуальної переробки.

3. Від моменту внесення законопроекту його проходження у Верховній Раді супроводжувалося системними та грубими порушеннями ст.ст. 82 і 84 Конституції України та Закону України “Про Регламент Верховної Ради України”. Апарат парламенту переєстрував законопроект на порушення вимог ч. 3 і ч. 6 ст. 91 Закону України “Про Регламент Верховної Ради України”, оскільки його автори не подали фінансово-економічного обґрунтування та порівняльної таблиці із зазначенням змін до чинних законів України, пропонованих розділом

11 Перехідних положень законопроекту.

Під час розгляду законопроекту у першому читанні 5 червня ц. р. було порушено ст. 102 Закону України “Про Регламент Верховної Ради України”: законопроект голосувався без обговорення його основних принципів, положень, критеріїв та структури. При цьому голосування здійснювалося з порушенням ст. 84 Конституції України, яка вимагає особистого голосування кожним народним депутатом.

Під час вечірнього засідання Верховної Ради 3 липня ц. р. порушення регламенту заохочував своїми маніпулятивними “технологіями” перший заступник Голови Верховної Ради України Адам Мартинюк, який з голосу, без рішення погоджувальної ради і розгляду внесених народними депутатами численних поправок, поставив на голосування питання щодо позачергового включення до порядку денного законопроекту № 9073 “Про засади державної мовної політики”. Воно провалилося (“за” було подано 219 голосів). Друге голосування стосувалося пропозиції головуючого ще раз повернутися до шойно “проваленого” питання щодо зміни у порядку денного (результат: “за” — 241). Після цього Адам Мартинюк не поставив на голосування питання про включення до порядку денного даного законопроекту, а одразу, навіть без зазначення редакції, в якій голосується законопроект, поставив на голосування питання про прийняття законопроекту № 9073 в цілому

(“за” — 248 голосів). Таким чином, було проголосовано питання, навіть не включене до порядку денного, а головне — абсолютно не підготовлене до голосування.

З погляду права і факту, обговорення, голосування й ухвалення мовного законопроекту в другому читанні не відбулося і не могло відбуватися в принципі, оскільки головний комітет відповідно до положень глави 20 Закону України “Про Регламент Верховної Ради України” продовжував працювати над його підготовкою до другого читання у зв’язку з великою кількістю поправок (понад 2000). Саме тому законопроект не був (і не міг бути!) завізований головою профільного комітету, керівником секретаріату цього комітету, керівниками юридичного і редакційного апарату Верховної Ради, як того вимагає ч. 1 ст. 117, а також не був (і не міг бути!) розданий народним депутатам “не пізніше як за десять днів до дня розгляду цього законопроекту на пленарному засіданні Верховної Ради”. Через відсутність підготовленого до другого читання законопроекту неможливо було виконати вимоги ст. 119 Регламенту щодо постанови обговорення і голосування поправок на основі порівняльних таблиць та узгодити остаточний текст закону. Отже, народні депутати проголосували за документ, якого в правовому сенсі не існує, за документ-фантом, до того ж — знову з порушенням ст. 84 Конституції України.

4. Спроба “вдосконалити” неіснуючий документ за допомогою

структур підконтрольного Вам Кабінету Міністрів є продовженням грубих порушень Конституції України та Закону України “Про Регламент Верховної Ради України”. Така спроба нелегітимна і з тієї причини, що доопрацювання законопроектів, які є на розгляді Верховної Ради, та погодження їхніх остаточних текстів має відбуватися лише в рамках парламенту і відповідно до процедур, встановлених главою 20 Закону України “Про Регламент Верховної Ради України”.

Таким чином, Ви не маєте жодних підстав розглядати рішення Верховної Ради від 3 липня 2012 року стосовно законопроекту “Про засади державної мовної політики” як ухвалення закону, оскільки такого закону в принципі не існує. Навіть якщо це рішення буде підкориговане Кабінетом Міністрів, такий документ не може вважатися законом. Підписавши примарний акт, “ухвалений” із безпрецедентними порушеннями Конституції України та Закону України “Про Регламент Верховної Ради України”, Ви вчините неправомірні дії і станете співучасником фальсифікації, що тягне за собою моральну, політичну та кримінальну відповідальність.

Як гарант Конституції України, Ви повинні вжити усіх заходів, щоб антиконституційний законопроект Ківалова—Колесніченка, який збурує суспільство, розколює Україну і зазіхає на її конституційний лад, був узагалі знятий з розгляду. Вважаємо, що оптимальним шляхом виходу з ситуації могло б бути створення

робочої групи, сформованої, серед іншого, з представників відповідних структур громадянського суспільства та експертного середовища, для підготовки якісного нового законопроекту “Про порядок застосування мов в Україні” відповідно до вимог Конституції України та з урахуванням європейського досвіду у сфері мовної політики.

Якщо Ви хочете бути Президентом усієї України, а не іграшкою в руках антиукраїнських сил, Вам варто припинити загравання з ними та утримуватися від співучасті в діях, спрямованих на підірив основ незалежної державності України. Сподіваємося, Ви не бажаєте, щоб Ваше президентство призвело до руйнації української державності.

Володимир ВАСИЛЕНКО, професор Національного університету “Києво-Могилянська академія”, доктор юридичних наук, один із розробників Закону “Про мови в Українській РСР”, Надзвичайний і Повноважний Посол України

Лариса МАСЕНКО, професор Національного університету “Києво-Могилянська академія”, доктор філологічних наук

Володимир ПАНЧЕНКО, професор Національного університету “Києво-Могилянська академія”, доктор філологічних наук, народний депутат України першого скликання

Київ, 13 липня 2012 р.

За дорученням 72 громадських організацій, рухів, комітетів з різних областей України, що виступають з протестами проти порушень Конституції та на захист української мови

Фото Миколи Цимбалюка

Коментар народного депутата України Івана Зайця щодо рішення Конституційного Суду України від 11.07.2012 року

Верховної Ради України. Конституційний Суд, по суті, використовується як знаряддя “легітимізації” обох цих незаконних рішень парламентської більшості. (Загальновідомо, що жодного мовного закону не ухвалено, оскільки ніякого конкретного його тексту на голосування в залу не виносився. Щодо проекту Закону про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України (реєстраційний номер 10677), то він був внесений у порядок денний сесії та розглянутий з порушенням статей 82 і 84 Конституції України, а також статей 21 і 100 Закону “Про Регламент Верховної Ради України”. За допомогою рішення Конституційного Суду хочуть створити правові підстави для остаточного упокорення Голови парламенту В. Литвина, зокрема в мовному питанні, або для створення ілюзії законності звільнення його з посади.

Очевидно, що рішення Конституційного Суду є, по-перше, **українським, а отже, замовним**. Нічого надзвичайного в країні не відбувалося, щоб Конституційний Суд полишив усі справи та в авральний спосіб розглянув одне окреме подання народних депутатів. Немає жодних сумнівів, що він штучно спростив і, по суті, вихлопив процедуру розгляду цього питання. Адже стандартна процедура підготовки і ухвалення Конституційним Судом подібних рішень передбачає, зокрема, засідання його колеги, звернення до наукових установ, до Президента

України, до парламенту, до багатьох інших інституцій з проханням висловити свою позицію щодо предмета подання. Якщо народні депутати звернулися до Конституційного Суду 5 липня, то менш ніж за тиждень при найбільшому бажанні неможливо зробити відповідні звернення, підготувати висновки, надіслати їх до Конституційного Суду та опрацювати заявлені в ньому позиції сторін та експертів. Зрозуміло, що багато принципових етапів з підготовки рішення Конституційний Суд проігнорував або безпрецедентно звузив, внаслідок чого про науково-експертне обґрунтування рішення не можна навіть вести мову.

Ця ухвала Конституційного Суду збільшила список його абсурдних рішень. Її можна поставити на один щабель із відомим рішенням Конституційного Суду восени 2010 року про зміну Конституції України. По суті, Конституційний Суд перетворив себе з **неупередженого конституційного Арбітра** на слухняний сервісний центр із надання “конституційних послуг” правлячому владному режиму.

Щоб визнати неконституційною існуючу процедуру таємного голосування бюлетенями, треба мати дуже нестримну фантазію, яка не має нічого спільного ні з правосвідомістю, ні з правом, ні з демократією. Такі рішення можна приймати хіба що на похмілля. Принцип прозорості в діяльності органів влади в жодний спосіб не виключає можливості таємного го-

лосування. Таємне голосування з персональних питань є важливою гарантією свободи вибору, властивою для демократії. Крім того, дивно, що Конституційний Суд не побачив у голосуванні бюлетенями однієї з найефективніших процедур реалізації ст. 84 Конституції України, що передбачає особисте голосування народними депутатами.

Варто також запитати суддів Конституційного Суду про спосіб обрання їхнього голови. Як вони обґрунтують те, що стаття 20 Закону про Конституційний Суд України встановлює: “Голова Конституційного Суду України обирається на спеціальному пленарному засіданні КСУ зі складу суддів КСУ лише на один трирічний строк **таємним голосуванням** шляхом подачі **бюлетенів**...”?

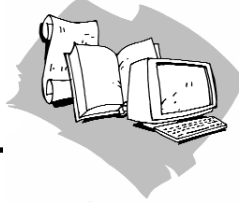
Крім того, кворум, який вимагає, щоб бюлетені для таємного голосування одержали не менше двох третин народних депутатів від їхньої фактичної чисельності, є не тільки механізмом захисту прав меншості, а й механізмом забезпечення стабільності парламенту. Складається враження, що “космічні пришельці” правили не тільки в Києві, а й окупували Конституційний Суд України. Конституційні судді мусять знати, що Конституція України містить норми, які передбачають прийняття парламентом рішень конституційним числом — трьомасами голосами. І такі процедури є запобіжниками проти сваволі влади, дестабілізації і владної діяльності, і суспільного життя. Обрання та відкликання Голови Верховної Ради

за участю двох третин депутатів спрямоване на **консенсусне призначення** керівництва парламенту, що забезпечуватиме неупереджену організацію роботи парламенту та суворе дотримання процедур та Регламенту незалежно від політичної кон’юнктури.

Якщо суддям Конституційного Суду недостатньо цих аналогій, то їм слід ознайомитися із економічним законодавством, де передбачено такий інститут, як блокуючий пакет акцій, що є важелем захисту прав міноритарних акціонерів.

Судді Конституційного Суду України мають розуміти, що авторитаризм, а ще більшою мірою тоталітаризм, стає наслідком, зокрема, перманентного процесу скорочення кількості тих суб’єктів, хто володіє владними повноваженнями. Тому в цьому рішенні проглядається намагання правлячого владного режиму сконцентрувати всю повноту парламентської влади в руках лише 226 депутатів, а решту депутатів перетворити на безправних статистів.

Тому мені як політику, що був причетний до створення Конституційного Суду, соромно за тих суддів, які проголосували за таке ганебне рішення. Це фактично ще один крок до остаточної узурпації влади правлячим кланом, коли Конституційний Суд заднім числом прагне виправдати неконституційні дії парламентської більшості. Він відкриває шляхи для ліквідації ще не укорінених паростків демократії у сфері українського парламентаризму.

Павло ГРИЦЕНКО,
директор Інституту української мови НАН України

Українська мова: високість духу і незборимість прагнень

Гарячі події 3 липня у Верховній Раді України стали моментом істини щодо мовної ситуації в державі: відкинута “умовність” правового демократичного розв’язання соціально важливих проблем і продемонстровано силу беззаконня й цинізму в політиці. І все це задля досягнення однієї мети — демонстрації суверенної і незалежної України через знищення реального державного статусу української мови, утвердження російської мови як другої державної, а на практиці — єдиної державної.

Що кінцеві наслідки втілення таких законів можуть бути іншими, ніж солодке задеклароване положення їхніх статей, засвідчують результати втілення на позір демократичної ленінської національної політики в СРСР, про які сучасні мовознавці Російської академії наук зазначають недвозначно: “В області мовної політики це проявилось в приниженні рівня і якості функціонування мови кожного з ‘советских народів’ по отношению к русскому языку. Это привело к такому негативному явленню, як національно-культурний і мовний ниглізм по отношению к національній культурі і рідному мові” (Государственные и титульные языки России. Москва, РАН, 2002. — С. 6). Масова манкуртизація неросіян у СРСР, яка завжди розпочиналася з мови як визначального маркера національної ідентичності, сьогодні визнається вченими багатьох країн як факт незаперечний. Навіть переконані прихильники відродження колишньої радянської імперії вбачають у приниженні статусу національних мов колишніх республік одну з передумов самознищення й розпаду СРСР.

В умовах сьогодення ці промовисті реалії масової манкуртизації з недалекого минулого мали б стати живим нагадуванням і застереженням політикам перед реальною загрозою національно-мовного, культурного виродження, загрозою втрати своєї національної ідентичності, зрештою — своєї державності. Проте події гарячого липня засвідчують існування для значної частини українського політикуму інших пріоритетів, які далекі від ідеї побудови і зміцнення незалежної демократичної України. Ба більше, для багатьох “політиків” українське виявилось не лише не рідним, а чужим, що викликає неприховане роздратування. (Про яку політичну культуру, високі моральні стандарти таких горе-слуг народу може йтися?)

Сьогодні мовне життя українського суспільства, українську мову виставлено на політичні торги, вкинуто в рулетку цинізму політичної гри. Ці гравці знову усвідомлюють суспільну значущість мови як серцевини державності, залежність сили чи безсилля соціуму від його мовного буття, правильно оцінюють нерозривність між людиною і мовою. Тому за будь-яку ціну прагнуть підпорядкувати мовне життя в Україні своїм політичним далекосяжним планам. Для цього їм знадобилися організаційні й піар-медіальні багатощодівки, аби лише досягти удержання (де-факто і де-юре) російської мови в Україні. Тому й виникла потреба ухвалити хоча б закон про засади мовної політики в Україні з російською мовою як регіональною з особливими правами, якщо одразу не вдається проштовхнути закон про російську мову як другу державну.

Цих політиків не зупиняє ні те, що українські й зарубіжні правники однозначно оцінили проект розглянутого закону як такий, що не відповідає Конституції України, Європейській хартії регіональних і міноритарних мов, Європейській рамковій конвенції про захист прав національних меншин; ні те, що однозначно негативними були висновки експертних комісій кількох інститутів Національної академії наук України та університетів України, Мін’юсту України, комітетів і Головного науково-експертного управління Верховної Ради України. Усі, хто неупереджено вивчав цей законопроект, погоджувалися в оцінці, що такий правовий документ не можна вносити на розгляд і затвердження Верховної Ради України. Чітко визначено, донесено до українського суспільства, була позиція щодо цього закону багатьох провідних політологів, культурологів, релігійних діячів, лідерів національних меншин. Вона зводилася до визнання необхідності вивчати і розв’язувати питання мовного будівництва в Україні, проте поза політизацією цих проблем і поза ситуативною боротьбою за електорат на виборах у жовтні.

На переконання провідних українських мислителів (які гостроту поглядів відточували десятиліттями наполегливої інтелектуальної праці, гартуючи свої позиції в політичному протистоянні режимові ще з початку 70-х років минулого століття), цей законопроект закладав значне своєю силою суспільне протистояння, неприховано зміцнював русифікацію, руйнував національні основи України як незалежної держави.

Антиукраїнське лобі Верховної Ради та частина сучасних високопосадовців виконавчої влади демонструють невеличкому глухоту до вирування думок і настроїв (реальних, не профінансованих!) у суспільстві, провокуючи й посилюючи своєю зверхністю та ігноруванням прагнень народу бути почутим наростання протесту. Та й як той народ можна почути, коли влада й народ виявилися розділеними багатощеренованими синіми мундирами міліції чи чорними хмарами зашоломлених “беркутівців”? Як народові можна дістатися до Його Величності (найнятого й утримуваного за народні гроші строковика), коли меншо-Величність Держслужбовець зі свити Самого і натовп охоронців так ретельно пильнують доступ до (справді безцінного) тіла! Діалог між владою і народом — потрібний і довгоочікуваний, з надіями на порозуміння та об’єднання зусиль у єдиному чині — сьогодні усталився й зміцнів у форматі двох автономних монологів, які поширюються на різних частотах, не накладаються й не перетинаються: влада говорить винятково для себе (хвалючи себе за небачене досі покращання життя, без уточнень — **чийого і чийм коштом?**), а речники народу промовляють до себе та трохи — для народу...

Для ухвалення цього закону його натхненники вигадували різні формати, точніше, словесні формули, пропонували різну (подібну до правди і не дуже) мотивацію. Адаже все повинно було мати вигляд історично зумовленого усправедливлення прагнень українців, як акт невідворотний і юридично

бездоганий, як вирішення проблем мовного життя — досягнення мовної гармонії в українському суспільстві, довгоочікуване спаління від “протиправної українізації України”. З такими ідеологічними доміантантами в численних словесних варіантах ідея ухвалення закону подавалася піар-технологами в різноманітних засобах масової комунікації, в телешоу. Сьогодні істинний зміст цього закону, мету його прийняття ініціатори вже не ховають за словесною мішурою, відверто заявляючи про утвердження російської мови як другої державної.

Слід чітко усвідомити, що введення в дію цього закону здатне зруйнувати українську основу держави, оскільки створює реальні передумови звуження сфери функціонування української мови як **державної**, зводить нанівець її роль інтегратора і важливого ціннісного орієнтира суспільства, форми презентації України як незалежного і національно визначеного суб’єкта міжнародних відносин. Адаже якщо українська мова, яка чинною Конституцією України визначена як державна (= обов’язкова для всіх громадян України), для значної верстви Української Держави в офіційному, діловому спілкуванні на значній території може бути замінена іншою (= російською) мовою, стати обов’язковою в системі освіти загальної (мову освіти можуть за уподобанням обирати батьки) і вищої, в засобах радіо- і телекомунікації, а державними службовцями, депутатами може ігноруватися при виконанні ними службових обов’язків, то за таких умов українська мова перестане бути державною, її місце займе мова російська.

Звуження сфер застосування української мови, заступлення її в соціально престижних сферах російською мовою на тлі цілеспрямованого й послідовного обниження її оцінок (бомбування через ЗМІ ідеями **недо-**: недомова, неперспективна, сільська мова...) здатне змінити ставлення до української мови в суспільстві, обмежити творчі сили інтелігенції одвічною обороною мови, роз’ясненнями, відстоюваннями істини щодо української мови. А в цей час в Україні зміцнюватиме свої позиції державний службовець, вселадний чиновник, який свідомо-демонстративно виводить себе поза сферу українського (нижчого, неперспективного): він не володіє державною мовою, не використовує її, демонструючи її непотрібність, надлишковість; він весь у словесному полі (майже)російської мови, яка є визначальним символом насамперед державності іншої країни. То якій державі служить такий службовець, користуючись при цьому матеріальними благами України і нерідко відкрито грабуючи її?

Усе це ми спостерігаємо вже сьогодні: і на засіданнях Верховної Ради України, де з подиву гідною затятістю частина депутатів постійно ігнорує державну мову; і на офіційних міжнародних зустрічах, коли іноземці не зрікаються своєї мови, зате наші високопосадовці, демонструючи перед усім світом свою нездатність сказати хоча б кілька фраз державною українською, спілкуються з гостями російською (радіше — російсько-

подібною) мовою. Прояви публічного приниження-збезечення державної української мови спостерігаємо щодня. Чому цього всього не бачить всевидящее око Гаранта Конституції? Думаємо, бачить. І погоджується, і благословляє, бо не без його участі-згоди дібрано-призначено-леліяно такі кадри у виконавських структурах; представники політичної сили, очолюваної Президентом, демонстративно ігнорують державну мову.

Під час розгляду питання про засади мовної політики спекулятивно експлуатовано положення про пріоритет людини над державою: держава для людини, а не людина для держави. Та при цьому замовчувано, що людина, конкретна особистість і є часткою держави, своїм чином творить цю державу чи руйнує її; що кожен громадянин має не лише права, а й обов’язки перед державою, суспільством, ближніми. Тому ніколи демократію не ототожнюють зі вседозволеністю, охлократизмом. Та кожна людина вільна жити там, де вона вважає за потрібне, де найповніше відчуває внутрішній психоемоційний комфорт, відповідність між мовно-культурним середовищем і власними потребами. Людина шукає для себе таке середовище, творить собі й навколо себе таке середовище.

Проте держава як структура з консервативним стабільним осердям не може змінюватися під кожного громадянина, особливо ж коли його вимоги не суголосні державотворчим процесам, пов’язані не з кращими рисами його особистості. Тому виникає питання: чи маємо скасовувати обов’язковість вивчення державної української мови (**і чим закладати в майбутньому вивчення значної частини громадян за межі українського соціуму, готуючи робочу силу для інших держав**) тільки через те, що хтось із сучасних українофобів-“політиків” не захотів вивчати української мови в дитинстві чи в зрілому віці, коли приїхав в Україну “в гонитві за матеріальними благами й чинами”? А тепер цей хтось, винесений не завжди чистими потоками на високі шаблі державної управлінської піраміди, вимагає, щоб його **безмовність і напів’язикість**, його низький рівень культури зробили нормою буття українського суспільства, поклали в основу мовної політики Держави.

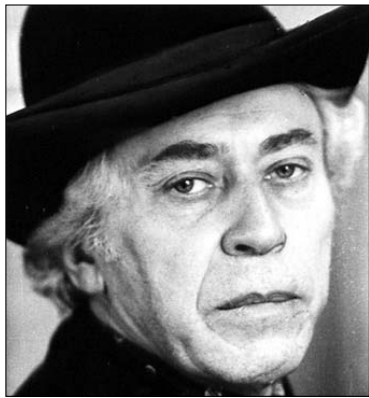
У такий спосіб не формує мовну й соціальну політику жодна країна світу: Україна своєю Конституцією визначила прийнятну (оцінену багатьма зарубіжними експертами як зразкову) парадигму мовного буття суспільства: українська мова — єдина державна (з усіма визначеними сферами і правилами застосування), окресливши статус, функції і сфери використання всіх інших мов, що побутують у державі. І цих засадничих вимог Основного Закону України потрібно послідовно дотримуватися, вдосконалюючи форми забезпечення мовно-освітнього культурного розвитку громадян з їхніми різними мовними і національно-культурними пріоритетами. Цей шлях — вдумливе, неметушливе й толерантне вирішення проблем мовного, духовного жит-

тя громадян — єдиний із можливих у сучасних українських реаліях. Адаже не треба забувати, що українці виростили, виховувалися на великій культурі, літературі, мають розвинену наукову інфраструктуру, свої академії й університети, частина з яких належить до кола найдавніших у Європі, мають великий досвід боротьби за незалежність і свободу, за свою мову і свою церкву. Тому такі ігри з мовою, які сьогодні нам нав’язують, в Україні не мають перспективи. Для нашого народу солодке ярмо, навіть оздоблене подачками перед черговими виборами, неприйнятне.

Обговорюваний законопроект не забезпечує розв’язання питань мовного будівництва в Україні, бо в ньому домінує антиукраїнська перспектива — демонтаж Незалежної Української Держави. Водночас закон закладає підвалини великої китайської стіни між українцями і росіянами, створює поле недовіри чи й ненависті між народами, провокує на боротьбу з російською мовою, відмову від російської мови і культури. На цей гачок провокації українці не мають упійматися, бо це означало б значний програв: адже українці завжди були мовно відкритими, толерантними до сусідів, їхніх культур, брали безпосередню участь у формуванні й розбудові культур сусідніх народів. А головне — завдяки силі знань, інтелекту, високій культурі, знанню мов українці перемагали в багатьох протистояннях і випробуваннях, з гідністю відповідали на виклики історії. Ці традиційні переваги потрібно зберегти сьогодні, коли загроза знищити це надбання стала реальною внаслідок бездумних законотворчих експериментів любителів політичного екстриму. Необхідно зберегти традицію добро-го володіння російською мовою: добро, але не на рівні безмовності політиканів, а зразкових її носіїв; слід розширити вивчення мови польської — мови нашого західного сусіда, мови румунської — нашого південного сусіда, словачкої, білоруської, угорської мов, мов лідерів світової культури і науки. При цьому основою, міцним мовним фундаментом і предметом особливої гордості має залишатися мова українська!

Ось де поле для законодавчих ініціатив, справді державотворчих і перспективних, царина використання фінансового потенціалу. Бо цим зможемо ширше відкрити новому поколінню українців світу, ще більше утвердити незалежну і суверенну Україну.

Упорядник і автор
літературно-критичних розвідок лауреат
Національної премії ім. Т. Шевченка
Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

Не відпихай мою неправду...
.....
Не відпихай, бо тій неправді
Я вірю, вірю сам...

Ю. Дараган

Життя Юрія Дарагана урвалося рано. Він встиг видати одну-єдину поетичну збірку "Сагайдак". Але їй судилося стати стимулятором для інших талантів — факт значущий, рідкісний.

Син грузинки й українця, Дараган виховувався в російському дусі, захоплював-

Юрій ДАРАГАН (1894—1926)

Свята неправда поезії

ся російською поезією, юнацькі вірші публікував у російських журналах.

Однак доля розпорядилася його життям так, що він став старшиною УНР, брав участь у визвольних змаганнях за державність України.

Після їхньої поразки опинився у вигнанні, де, власне, й утвердився як поет український.

За зізнанням Дарагана, українцем відчув себе тільки у 23 роки. "Думкою ніколи не зрадив українству, а серцем? Серцем українствував поступово".

Мов компенсація за пізні дозрівання, непохитна переконаність у правильності обраного шляху: "...я завжди зостанусь чи ув'язненим, чи розстріляним, чи помилуваним, але назавжди — українцем".

Цю непросту трансформацію важливо пам'ятати: вона різко відбилася на його творчості.

Сумарне коло зацікавлень новобранця: від російських модерністів, їх, як і зарубіжних авторів, Дараган назвав поіменно: Брюсов, Бальмонт, Блок, Сологуб, Городецький, Гамсун, Уайльд — до Чупринки, Олеса, Тичини й інших українських поетів.

Фактично уже в літах зрілих Дарагану в одночасі випало розв'язувати дві складні задачі: вглибити в українську історію й опанувати українську мову.

Сліди учнівства відчутні: невиправдане зміщення наголосів (дАхи замість даХИ, обрІй замість ОбрІй), калька з російської ("взлітає день"), недбале римування (світи — зими), несмак ("я зафіранився") тощо.

Зрештою, книжні асоціації, як данина молодості. Тут і Вільгельм Тель, і Гарун-Аль-Рашид, і Веспуччі, і муедзин, і чорна жриця, яка вийде "на берег золотий", і "рижий Нерон" (сонце?), що його поет кличе на "синій оксамит".

Дараган зростав на ґрунті символістської естетики, її плюсах і мінусах.

Заїжджені вислови, штампи — нерідкість у його доробку: стріли вій, кров, як червоний мак, рубіни крові, рогатий місяць, айстри-зорі, букети зір, зорі-перли, перлини хмар, діаманти-роси, які римується з косами і покосами.

Символістський дух свободи і неприйняття всього, що її обмежує, тяжіння до культурних цінностей, передчуття грядущих катастроф, віра в ірраціональну силу поетичної мови — так чи інакше нагадують про себе і в "Сагайдаку".

А надто музика, що її стихію правдиві символи вважали за праснону життя й мистецтва.

Не знаємо, чи відомі були Дарагану міркування Шопенгауера з цього приводу, але в тому, що він читав Верлена і знав його гасло — музика понад усе — сумніватися не доводиться.

"Музики" Дараган навчався передусім у Бальмонта. До нього ж навертають і його алітерації на зразок: "шамотіння шамшаве, шипшина..."

Згадаймо бодай знамените: "чуждїй чарам чернїй челн" чи "ландыши, лютики, ласки любовные".

Утім, цей прийом у пору Дарагана був настільки поширений, що міг бути нав'язаний й іншими.

Вечір

Як князь раненій —
день схиливсь на захід,
Одкинув свій червоний щит,
Рубіни крові бризнули на дахи,
І червінню спокійний став блищить.

Зітханням лине тихий повіт вітру,
І ладаном — осінній аромат.
На очі насуває вечір митру
І править жалібний обряд.

А герць гучний був,
променистий, впертий.
Мій Боже! Радісно співає сурма...
О, дай же і мені в свій час умерти
Так пишно і безжурно.

Каліш-табір, 3.07.1922

***

То я та вітер в дикім полі,
Отруйні стріли, сагайдак, —
Таким міцним солодким боєм
Наповнить їх смертельний знак!

Кому, однаково, цілунки,
Удари, рани і вино!
Водно — густі червоні трунки,
Та кінь, та руку на стегно!

Так пишно вмерти, ясно жити!
Ось білий лебідь — все вперед...
І раптом стрілами прошитий
Паде в зеленій очерет.

Прага, 2.03.1924

Малуша

І пестоші, і юний гридень,
Рожеві хвилі мрійних слів,
Що линуть на далекий південь
Слідами золотих підків.
Вже княжі відійшли дружини,
Земля дудніла цілий день,
А серце в'яне, серце гине,
Немов поранений олень...
А що, як ворог переможе
І меч впаде із любих рук?
О, світлий, радісний Свароже,
Не допусти до тяжких мук!
Перуне, зглянься ти над нами!
Упевнитись, дізнатись де б,
Що він червоними щитами
Заслонить половецький степ?

Каліш-табір, 2.06.1922

Срібні сурми

Дажбог лякає білі коні,
Бучний табун зими,
З його рожевої долоні
Вогонь проміння барвно гонить
На вогке тло землі.

Земля вже білий стяг підносить,
Підносить стяг зима,
Благає порятунку, просить:
"Не треба бою, досить, досить!"
І лине за лиман...

І коні-велетні женуться
І крешуть лід дзвінкий,
В бігу птахами розіпнуться
І в дикім полі розіб'ються,
Розвіються вони.

Прогавлена остання змога,
Долічені вже дні...
І гридень світлого Дажбога
Сурмить блакитну перемогу
На золотім коні!

Подебради, 30.03.1923

***

Гомоніли кострубаті галки,
Небо грало у пташині сурми,
І очима синіми фіалки
Визирали зі скляної урни.
Там, за парком,
вранці кінь спіткнувся,
Обізвався дід недобрим словом,

Очерет під жвавим вітром гнувся,
Під весняним вітром безголовим.

Подебради, 16.12.1922

***

Співає юний січовик.
Нічного степу вільний пташе,
Сам знаєш, пишне щастя наше
На вістрії шабель і пік.
Ой, сонних виб'ють до ноги...
Дивись, татарин вузьколобий
В зелені хвилі, ніби окунь,
Пірнув і стежить з-за могил.
А ти співаєш про Стамбул,
Про байдаки та бідних бранців,
Що з зойком прокидались вранці,
І з України вітер дув,
І тужно-тужно сльози сьорбав
І танув золотий туман...
Ой, стисне пристрасно аркан
Твоє, твоє співуче горло.

Подебради, 16.01.1924

***

Вітер пружить, пружить,
розриває кола
На зелених травах.
Не було ще сполоху такого,
Крячуть гави.
Просто в темряву скажені варті
На могилах.
Гей, ярами пробігали чати,
Аж земля дудніла.
Ой, женуть, женуть людей татари
Нагаями,
А степами — хмар-примар отари
До нестями!

У потязі Прага-
Подебради, 23.09.1924

***

Хмари білими стали перуками,
Знов безжурний я, молодий!
Вколисали мене поцілунками
Весна і сонет води.

І пливу я, пливу і всміхаюся...
Чи не хвилі мене женуть?
Так казково під білим парусом
Мандрувати у синю путь.

А з весною поля обіймаються,
Відбувається шлюб землі.

Пропливають, зникають, гойдаються
Думки мої — кораблі.

Подебради, 10.04.1924

Дике поле

О. Ренгевичеві присвячую

Закотилося сонце за обрій,
А козацького сонця нема ще.
Фіалкові степи, фіалкові
Трав розміряних хащі.

Тільки чебриком пахне та тужить
По ярах, над річками полинню.
Ой, чолом тобі, місяцю друже,
Я в степи за тобою полину.

Подебради, 20.09.1924

***

Гойдається місяць на хвилях,
Як п'яний.
За обрій туманний
Вже більш не сягне моє око —
А туга широка-широка
У серці і вітах похилих.

Гойдається місяць, як п'яний,
На хвилях,
Мов "ратію виліг"
Сухий очерет над водою.
А вітер — як сурма до бою.
Ввижається чалми, тюрбани...

Подебради, 18.03.1923

Запорожжю

Спливло, занурилось, загасло...
І дня нема — пішов кудись,
І вечір на високе прясло
Смагливим парубком схиливсь.

Здається темний явір ляхом...
Здається, так давно-давно
Курить мій віз чумацьким шляхом,
Туманом, сріблом і вином.

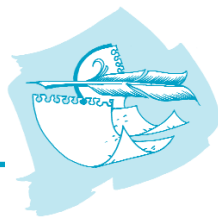
Прага, 14.12.1923

***

Як на екрані встало місто
На тлі легеньких хмар,
Над містом радісно і чисто
Жевріє в небі урочисто
Розтоплений янтар.

Заслуга символістів — оновлення ліричних жанрів, значні відкриття в поезії.

У поезії українській це видно вже на прикладі Чупринки.

Дараган природніший, ніж Чупринка. Легший, граційніший, чуттєвіший, *недомовленіший*, тому й притягальніший.

Музичність Чупринки *організована*, раціональна, від голови, а не від серця. Цим, до слова, вона відрізняється від музичності Тичини.

Окрім того, Чупринка абстрактніший, ніж Тичина й Дараган, хоч у вигадливості ритмів і розмаїтій, ніж останній.

Це не гандж Дарагана. *Чистим* символом він не був. У нього всього потроху.

Колишньому старшині УНР із його воляцьким досвідом було затісно в символізмі. Він реаліст і він же імпресіоніст.

Навіть у своїй реставрації княжої та козацької історії, тій історіософії, яку найчастіше пов'язують з його іменем.

Дараган володів вродженим чуттям дізизни. Цим пояснюється легкість його *занурень*: минуле мовби осучаснюється і водночас залишається минулим.

Це вміння потім було розвинене і доведено до межі досконалості іншими пражанами — Ольжичем, О. Лятуриною, але пріоритет належить усе-таки йому, Юрію Дарагану.

Він входив у княжу історію, як в обжиту оселю, започаткувавши історіософію,

сказати б, імпресіоністичну.

Залогізованість, публіцистика, описовість — не його сфера. Це видно на прикладі "Мазепи" — поеми нудної і збаналізованої.

Дослідники творчості Дарагана, повторюючи один одного, помилково приписують йому ледь не ніцшеанство, культ сили.

Насправді ж цей культ сформували інші пражани, зокрема і згадувані вже Ольжич та Лятуринська. Та передусім — Маланюк і Липа.

Дараган — це захват відкриття й пізнання світу через колір і звук.

Це творення особливого *дараганівського* мікроклімату перебіжних настроїв за рахунок нюансування, укорочення рядка, збивання ритму, мінливості барв.

Особливості цього почерку відчув М. Шаповал, автор першої, *авансової* рецензії на рукопис "Сагайдака": "Вся поезія Ю. Дарагана — поезія звуків, рухів, фарб. Душа приймає у себе світ безпосередньо. Рецептором — очі, що не вбирають в себе всієї матерії, а попереду організують її в образи, у втілені думки. І цей спосіб компонування образів, витворення їх сугестивної сили, вдихання в їх людської душі, очоловлення їх — це й проєкція самої індивідуальності поета".

Щодо сугестивної сили. Вона інколи нагадує Тичину:

Вечір вдарив червінню по крилах,
Промінь вдарив по пелюстках крил,
У рожеві біле затремтіло,
І рожевим став вечірній пил.

Каліш-табір, 21.05.1922

***

Променіють перламутно
Білі хмари, ясний ранок,
І на ганок
Вийшла ти в рожевій сукні.
Тільки стукни в браму. Чутно —
Тупотять рожеві ніжки,
Сміх дитячий. Коло річки
Білі купки: ясні стрічки,
І рожеві, і блакитні,
Причепурюють їх личка.
Ніби жмені ніжних квітів —
Хтось їх кинув межі вітів.
Білий випещений кіт
Мляво ніжитьсь на ганку.
Любо ранком.
Білі хмари
У блакиті зупинились...
Буде парко...
Діти, діти
По алеях розгубились.

Каліш-табір, 29.06.1922

***

Гай мовчить, в снігу зимовий ранок,
Я під'їхав тихо на коні,
Вийшла ти на мармуровий ганок,
Усміхнулась радісно мені.

І поправила ти біле футро
Рухами царівен і княгинь,
І з рожевої долоні цукор
Брав губами обережний кін.

Ти була — мов та зимова квітка,
А над парком ранок червонів.
О, дозволь мені хоч зрідка
Пестощі таких чарівних снів.

Каліш-табір, 4.07.1921

***

Сьогодні ранок — мов служба божа,
Урочистий і світлий.
В снігу шепоче гай-вельможа
Палкі молитви.
Обрядом править митрофорний
В парчевім строю,
Моління дня, мов пісні "горні",

Ой висок голосок —
Вітер та струмок.

Перевіє, переблище,
Коли треба, і засвище...

Останній рядок сприймається як втеча від інерції чужої інтонації. Але марно:

З дон он, наче в'юн,
Відголоски лун.

Ніби в лісі озвалися
Перебори струн.

Впливу Тичини на Дарагана критики-сучасники, здається, не зауважили.

Поетична спадщина Ю. Дарагана — це якихось сім десятків віршів. Різноманітних майстерних і незграбних.

Про це треба сказати, оскільки намітилася тенденція до спрощеного захвалювання передчасно померлого поета.

Автор біографічного нариса про Ю. Дарагана Л. Куценко акцентував увагу на таких рядках із його автобіографії: "Боже, зроби зі мною, що хочеш, якщо треба, — замуч мене, покаліч, задуши, але дай мені стати великим признаним поетом".

Це страшнувате, з огляду на фатальний туберкульоз, і крамольне, з точки зору віри, звертання, було виголошене у підлітковому віці.

Великим поетом Юрій Дараган не став, можливо, не встиг стати.

Але він із тих нечисленних, що спромоглися на послідовників.

А це немало.

З аналою.

Сьогодні ранок — мов служба божа,
А я — жибрак на паперті.
На сніжнобілій скатерці.

Каліш-табір, 8.07.1922

З емігрантської кореспонденції

Чорний голуб, чорний голуб
Пурхає крилом.
На обгортці серп і молот.
Чорний, чорний, чорний голуб
В серці мойому.

Там "товарищі" Вас ймили
У глухому яру —
І знушалися, і били.
Там "товарищі" Вас ймили
За повстанчий рух.

Голуб чорний мій клекоче,
Мов орел-хижак,
Крови, спрагло крові хоче,
Розпинає крила ночі
І тріпоче так.

Вам під кожен крок килими
Розстилаю я,
Вам душа — кадилим димом,
Вам під кожен крок килимом —
Вся любов моя!

А в яру Вас чорно били...
Крові і вогню...
Птах мій в'ється, б'ється, квилить.
А в яру Вас чорно били,
Вас, любов мою...

Подєбради, 10.10.1923

Серпень

Із циклу "Луни минувшини"

Заходе день за обрій синій,
А він блискуче бився нині.
Шепоче гай:
Не покидай.

Він малиновими устами,
Він цілує між ланами.
О, ладо, мій
Стрункий!

Не треба сліз, о земле бідна,
Бо він умер, як лицар гідно...
Запав за гай...
Не забувай...

1922

Премія Нечерди за «Місце сили»

Лауреатом премії імені Бориса Нечерди 2012 року, заснованої Лігою українських меценатів і редколегією журналу "Київ", став Павло ШИРИЦЯ за книгу віршів "Місце Сили", яка шойно вийшла друком у видавництві "Ярославів Вал".

"Павло Ширіця — поет винятково український. І поет винятково сучасний. Його оркестрація світу напродив багата. А ще — він поет запитань. До себе. До всіх нас. А відповіді на них у кожного можуть бути свої", — зазначає Михайло Слабошпицький.

"Річ у тім, що Павло Ширіця — поет не ретроспективний, а цілком сучасний; не дарма-бо він позиціонує себе "холоднояремцем, народженим у Києві"; а відтак ключовим у його книжці постає мотив не просто сили, а сучасного її виміру — я б сказав, сили як виразника культурного простору", — зауважує Іван Андрусак.

"У віршах Павла Ширіці пробивається те живе, що всоталося в плоть разом із родовою кров'ю і теплом паруючої землі — ярами вже дихає вакуум". Поет може дати зразки розкішного сюрреалізму, зазирнути по той бік метафори, і все це не для гри обмеженої і комфортної, а для того, щоб прорватися поетаємною мовою ребелії, реконквісти, взисканого нашого рісорджименто. "Діалектом. Чи радше — арго", — висновковує Олександр Хоменко.

Книга "Місце Сили" особлива своїм підходом до творення художньої системи координат, з якої постає концепція поєднання Енергії Душу *колишньої* (отаманської, родової, творчої) з енергією людей XXI століття, яка існує на *Території Братства*. З нього черпає потугу *Насіння Снів*, яке проростає водночас звідусіль і нізвідки: з Тебе, Неба і з Нього... Виростає в *Гойдалку Часу*, де вигойдуються згадане і забуте, пройдене і прийдешнє, бачене і незнане і відкриває нам *Таїну Шляху*, який веде тебе до *Місяця Сили*.

Премія присуджується щорічно до 11 липня — дня народження Бориса Нечерди — за пошук нової поетичної мови, самобутні художні відкриття та утвердження нових напрямків в українській поезії.

Свого часу лауреатами премії імені Бориса Нечерди стали Іван Андрусак, Юрій Буряк, Станіслав Бондаренко, Павло Вольвач, Сергій Жадан, Анатолій Кичинський, Василь Слалчук та ін.

Прес-служба Ліги українських меценатів

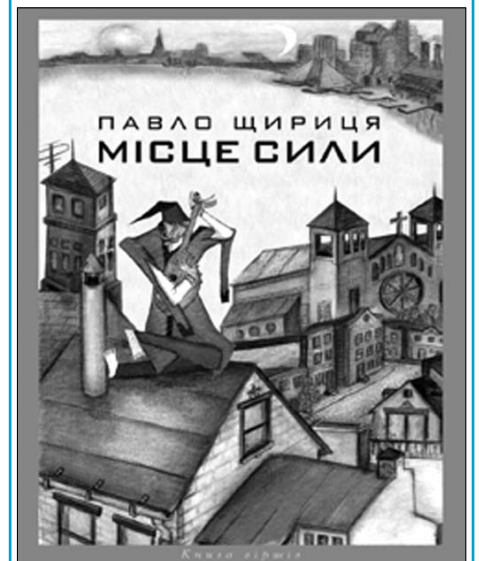

Фото Ксенії Гладішевої

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ

Лариса Кадирова — акторка, яка не потребує представлення. Її вистави вже давно дають право говорити про утвердження в сучасному українському театрі психологічного напрямку. За словами А. Підлужної, “Лариса Кадирова не схожа на інших актрис, при всій послідовності у дотриманні постулатів традиційної класичної школи психологічного театру, вона вирізняється яскравою індивідуальністю, спроможністю до несподіваних експериментів, відкритістю до нестандартних режисерських рішень, сміливістю акторського втілення. Вона має витончену і вразливу душу, але уперто і настійливо йде своїм нелегким шляхом, доводячи вірність ідеї дослідження професії. Шукає нові смисли вічних тем, пропускає їх через своє серце і розшифровує власним розумом. Актриса переконана: своїми висновками вона допоможе комусь знайти себе в цьому світові, як колись допомогла й самій собі визначити власне місце у мистецтві і житті”.

Психологізм зіграних ролей не полишає глядачів байдужими, і в цьому — есенція театральності мистецтва. Театр — це зближення глядачів у емоційному переживанні програних життів. Для Лариси Кадирової вистави — не лише мистецький перевтілення. Це форма долучення до своєї культури. Не випадково ім'я Марії Заньковецької стало символічним у житті пані Лариси. З легендарною акторкою пов'язано і легендарну роль, яку зіграла Лариса Кадирова. Ця роль, як зазначає Алла Підлужна, стала символом незалежної України. Це був символ нації, яка має потужну інтелектуальну театральну культуру, символ національної самосвідомості. Марія Заньковецька стала патроном у духовному житті Лариси Кадирової. Не випадково заснований 2004 року фестиваль жіночих монодрам має назву “Марія”. Пригадує, як на відкритті одного з фестивалів Богдан Ступка пожартував, перефразовуючи гасло з минулого: “Кажеш Марія — розумієш Лариса, кажеш Лариса — розумієш Марія”. В цьому жарті схоплено суть. Лариса Кадирова стала продовжувачем цих заньковецьких театральних традицій, утверджувачем пам'яті про Марію Заньковецьку. Щороку фестиваль “Марія” відкривається з виставки Марії Заньковецької, в чому допомагає київський музей видатної акторки.

Та кожне тотемне ім'я — це не лише оберіг, а й жертвність. “Мистецтво — деспот. Йому необхідно віддатися цілком. У своє творіння артист вкладає все, що в нього є ідеального, енергетичного, чесного, щирого, так що йому не дістається нічого для життя і по

закінченні роботи він схожий на човен без вітрила й керма, який відданий забаганкам хвиль”. Мистецтво — ніби той високий Олімп, який митець може тільки споглядати, долаючи перешкоди на своєму шляху. Роль Марії Заньковецької дісталася нелегко. Режисер вистави Олекса Ріпко спочатку не вбачав у тендітній маленькій акторці тієї сили, постави, величчя, що була притаманна Марії Заньковецькій. А тому сумнівався, що Лариса Кадирова зможе впоратися з такою роллю. Алла Підлужна точно відкриває таємниці, як виникла вистава “Марія Заньковецька”, передаючи драматизм і вистави, й ролі. Виявляється, режисера переконав віддати роль пані Ларисі тодішній керівник театру Сергій Данченко. Фактично він відстояв роль, яка стала поштовою до всього творчого життя, зробившись його символом. Зрештою, непростими були творчі стосунки і з театром імені Марії Заньковецької. Доля склалася так, що Лариса Кадирова мусила покинути львівський театр і переїхати до Києва.

Сценічні пошуки Лариси Кадирової схиляли її до ширшої археології культури, до інтелектуальних пошуків у архівах, аби розібратися (насамперед для себе) у природі мистецького таланту. Цим керувало бажання зрозуміти психологічну глибину Лесі Українки, Тараса Шевченка, Максима Рильського, Павла Тичини, Ліни Костенко. Мистецький шлях пані Лариси — це шлях від психології та емоції до образу, завершеного мистецького твору. Мабуть, не буде перебільшенням сказати, що Леся Українка стала другою “духовною патронесою” мисткині. “... актриса була освіченою різнобічно і все ж розуміла: якщо хочеш досягти успіху, навчатися доведеться все життя, адже сцена — за класичним виразом — то збільшувальне скло, через яке актора розглядає глядач і через яке видно і твої достоїнства, і твої недоліки якнайкраще. Завжди пам'ятала, як Олександр Гай міг її запитати: “А ти читала ту чи іншу літературну новинку?”, коли відповідала: “Ні”, дивувалася: “А як же ти будеш виходити на сцену?”. Тому зі студентських років сповідує принцип — про все говорити з позицій знань. “Не приймаю приблизності, все треба знати досконально”, — переконана Кадирова. — Весь мій досвід підтверджує — зі сцени видно, коли актор живе не тільки буденними, життєвими реальностями, а має ще щось у серці... Це впізнається в повороті голови, погляді, інтонації, в сценічному акцентуванні, у веденні діалогу. Це залежить від твого духовного світу, від того, як ти співвідносиш його із світом зовнішнім, які цінності сповідуєш”.

Для Лариси Кадирової, переконує дослідження А. Підлужної, важливу роль відіграє синестезійне сприйняття мистецького твору.

Лариса КАДИРОВА: Театр, Доля, Самотність

Цього року в польському Вроцлаві побачила світ двомовна книжка “Лариса Кадирова. Щаслива самотність актриси” театрознавця й театрального критика Алли Підлужної, головного редактора журналу “Український театр”.

В читанні поезії вона відштовхується від кожного окремого звука, показуючи, як поєднання звукових хвиль витворює в рецепції психологічний образ, якому ти довіряєш, який закарбовується у підсвідомості. У поезії важить кожна пауза, кожна цезура, простір “мовчання” може сказати часом значно більше, ніж написане.

Чому самотність у назві книжки все-таки щаслива? І чи може самотність бути щасливою? “Я знаю, що життя — це біль і радість, трагічна безвихідь й найніжніша іронія, і я приймаю це, — розмірковує Лариса. — Я баную за глибоким дитинством, в якому поняття добра і зла були невідомі, в якому легко віддавалося бажанню мріяти про неможливе, в якому запросто пересікалися реальність й візуальна емоція. Єдине, з чим ніколи не могла змиритися — із байдужістю...”.

Назва книжки змушує повернутися до самих витоків філософії екзистенціалізму. С. К'єркегор поділяв усіх людей на два типи: щасливих і нещасливих. Перші живуть сьогодинішнім днем, вони знаходять радість у справах буденних. Другий тип, навпаки, прагне втекти у минуле або поринути в уявне майбутнє. Вони не задовольняються тим, що відбувається навколо них. Такі люди вірять у те, що все краще вже давно минуло або ж що все найліпше — тільки попереду, а тому потрібно слухняно чекати на мить щастя. Для актора найвища мить щастя може бути пережиття на сцені. І в цьому переконує книжка про історію мисткині — акторки Лариси Кадирової. Можливо, ідеться і про глибше розуміння сенсу людського й мистецького життя. Людина і в залі, і на сцені якоюсь мірою самотня, навколо — лише темна порожняча, космос, який людина не здатна досягти інтелектом. Із цієї нездатності породжується відчуття полишеності, людина відчуває свою слабкість перед невідомим. А сцена — це завжди більше, ніж те, що на ній відбувається. На сцені є своя трансценденція, своя божественна сутність.

Лариса Кадирова від початку свого творчого шляху розуміла, що мистецтво — це постійний діалог людей, країн, культур, зрештою, мистецтво саме по собі різномодальне. Не можна бути лише акторкою, не знаючись на особливостях часових і пластичних мистецтв. Колись усе було нерозривно пов'язане. І тяжіння до античності, до джерел світової культури властиве художнім шуканням пані Лариси. “Діапазон зацікавленості Лариси Кадирової мистецтвом не вичерпувався безпосередньо акторством... — зауважує Алла Підлужна. — Педагог Студії із живопису Володимир Овсійчук так захопив свою вихованку образотворчим мистецтвом, що вона не

тільки почала малювати, а й вступила до Академії мистецтв тодішнього Ленінграда, туди, де свого часу навчався Тарас Шевченко. Навіть довелося жити під час іспитів в графічній майстерні, де працював великий земляк. Там роздивлялась альбомами з творами Тараса Григоровича і назавжди взяла до своєї мистецької скарбниці “лінію його духовної енергії”. А в графічних портретах Шевченка і Сурбарана, виконаних власноруч, шукала спільні риси їхньої творчості. Захоплювалася мистецтвом Стародавнього Єгипту, античністю. Ті, перші цеглини у будові власного духовного всесвіту, який, до речі, Кадирова не втомлюється будувати й зараз, були фундаментом, на якому згодом розквітав акторський талант”.

Лариса Кадирова не визнає нещирості. Для неї, як переконує студія Алли Підлужної, вистава — це відтворення досвіду культури. Психологізму її вистав властива чи не наукова адекватність, коректність, автентичність. Текст вистави може бути змінений, наближений до власного внутрішнього переживання. І водночас акторська інтенція ніколи не “егоцентрична”, хоча нам і здається, що актор збирає на себе всю увагу зали. Актор говорить голосом психологічно пережитої культури, в його го-

рлю. І кожне втілення на сцені таких персонажів, як Федра чи й навіть Мавка, накладає величезний обов'язок. Актор не повинен повторитися, він має бути собою, залишаючи за плечима космос спокою, не впадаючи у крик чи надмірну емоційність. Таким видається театр Лариси Кадирової. І справді, сьогодні вже можна говорити про окремий театр — світ акторської гри має свою філософію, свої моральні закони, своє розуміння естетики. Для Л. Кадирової естетика не може бути штучною, надвирною, позбавленою світла і висоти неба. В основі сценічної гри — комунікаційний акт, розмова з іншою людиною, а не кривляння чи бажання шокувати, хоча й такі ультраінтенції мають місце в театрі. Для Лариси Миколаївни, як переконує Алла Підлужна, театр — це життя, в яке бавиться гра, це жакта, яка керує людьми, а не навпаки.

“Дві грані характеру вирізняють Ларису Кадирову, вона — людина закрита, інтровертна, вищою мірою самотниці, яка залюбки буває наодинці, читає, думає і водночас вона не може обходитися без того, щоб не вийти на сцену, не отримати енергії гляднної зали, не висловити людям те, що хоче, і не почути відгук. Так і змагаються в ній ці дві іпостасі внутрішнього конфлікту, які, здавалося б, повинні взаємно виключати одна одну, а в житті виходить, що вони, навпаки, збагачують, стимулюють відчуття і бажання творити. “Я себе налаштовую на стовідсоткову відкритість: ось, дивіться, я — є, я існую. Я така, яка є, приймайте мене чи ні, але я хочу, аби ви мене почули, послушали і зрозуміли!”.

Книжку читаєш невимушено й легко, поринаючи у психологію життя і творчості. У Лариси Кадирової обидва виміри наповнені неудаваним драматизмом, щирістю емоційного переживання. В основі її театру — голос жінки сильної, самотньої, яка прагне щастя, яка прагне бути жінкою, яка хоче розуміння... За останні роки на малій сцені Лариси Миколаївни вдалося зробити чимало. Міні-вистави показують галерею жіночих душ: Сари Бернар і Сіранушх Федри і старої кобіти... Кожна з жінок пережила хвилини справжнього щастя — часом усупереч. Монографія про Ларису Кадирову заповнює такий утрачений в українській літературі жанр, як “біографія митця”. Лариса Кадирова, подарувавши українському глядачеві психологічний пантеон світової жіночої душі, сама стала частиною українського театру, віддавши багато зусиль задля утвердження в ньому традиції своїх учителів. А в театросвіті Лариси Кадирової відчувається дух Марії Заньковецької, Бориса Тягна (себто й самого Леся Курбаса, учителя Тягна), і П. Брукса. Це театр переживання, за яким — бажання хоча б на мить відкрити людині правду на себе, змусити замислитися й подивитися навколо себе.

Wroclaw 2012

Є митці, які вражають своєю справжністю, першоджерельністю, бо серед гламурності, опереточності, попсовості, кічу, де замість повітря, трави і сердець — сурогат, це особливо важливо. Таким справжнім, жанрово первісним є Тарас Компаніченко — кобзар, бандурист і лірник, керівник ансамблю “Хорея Козацька”, заслужений артист України.

Він вражає своєю універсальністю й унікальним репертуаром: неперевершено виконує твори середньовіччя, бароко, класицизму, романтизму, часів української революції 1918—1922 років, знані й маловідомі народні пісні, авторські стилізації, реконструює традиційний кобзарсько-лірницький репертуар.

Давні музичні пам'ятки віднаходить в архівах, бібліотеках, приватних колекціях Європи. І співає так, як оті стародавні старці, — серцем.

— Тарасе, в Україні так повелося, що на відомі різноманітні талант-шоу і десь за обрієм, приховане від телекамер, живе етнічне народне мистецтво. Як Ви почуваетесь в цій тиші-замовчуванні? Як доносите власну творчість до людей?

— На жаль, українці про себе знають майже стільки, скільки знають про українців на Заході. Це такий закон сполучених посудин. Тобто, якщо у нас знання про себе таке мале, то і на Заході про нас знають недостатньо або з небажаного боку, або з гіршого.

Тому для мене важливо скрізь проводити роботу й доносити музичні, поетичні артефакти нашої минувшини постколониальному суспільству, яке видає з химерних міфологем радянського часу, правду про себе. Адже ми, українці, мали велику культуру, і я доводжу, що усталені міфологеми певною мірою девальвовані. Люблю шаровари, українські страви, але український світ не обмежується лише шлунковими забаганками: горілкою, варениками, борщем, салом...

Українців у минулому цікавили і в майбутньому цікавлять високі справи — інтелектуальні, духовні. Ми — правонаступники предків, які несли високу ноту, високий духовний порив. Щоб цей промінь не згас, потрібно показувати, що є камертон, це дуже важливо. Якщо знати, який рівень поезії чи музики був у нас в інших століттях, коли знати про себе правду, то нижче опускатися соромно. Смішно виправдовуватися неталановитістю, штукартством, якимись кон'юнктурними міркуваннями (аби догодити публіці, мовляв, це — “драйвово”). Поле діяльності у мене не визначається певними соціальними групами чи віком слухачів. Упродовж років працює “Хорея Козацька”, і літні, й молоді люди нас слухають.

Серед моїх шанувальниць була Михайлина Коцюбинська (Царство їй Небесне). Я з великою шановністю ставився до неї з юності, щасливий, що зустрічався в редакції самвидавчого часопису “Євшан-зілля” під орудою Ірини Калинець. Мені було дев'ятнадцять років, усі на мене дивилися як на хлопчика, котрий подає надії. Радісно, що я їх справдив, що моєю музикою тішаться Ліна Костенко, Євген Сверстюк, Михайло Слабошпицький, Григорій Гусейнов, Віктор Неборак, Володимир Шовкошитний, Іван Малкович, Юрій Андрухович... Для мене це великий показник.

Власне, відкриття різних мистецьких пам'яток я складаю повну картину про себе. Там є все: сум, радість, епіка, високі духовні пориви — в народній, партесній, академічній музиці, зокрема в поліфонічній інструментальній. Ось таке моє завдання. Гадаю, що молоді, яка хоче знати про себе, теж зацікавлена в цьому, тому ходить на наші виступи. Нещодавно на концерті у Львівській філармонії зала була пере-

повнена, три години тривав виступ “Хорея Козацької”.

— Як Ваше мистецтво сприймають у різних регіонах України?

— Я народився у Києві, мій тато з Херсонщини, мама з Сумщини (хоч народилася в Архангельській області в Росії, бо сім'я була репресована). Навчався у Косові, Львові, Києві, але виріс здебільшого у Сумах, меншою мірою на Херсонщині, буваю там часто.

На очах тане українська Сло-

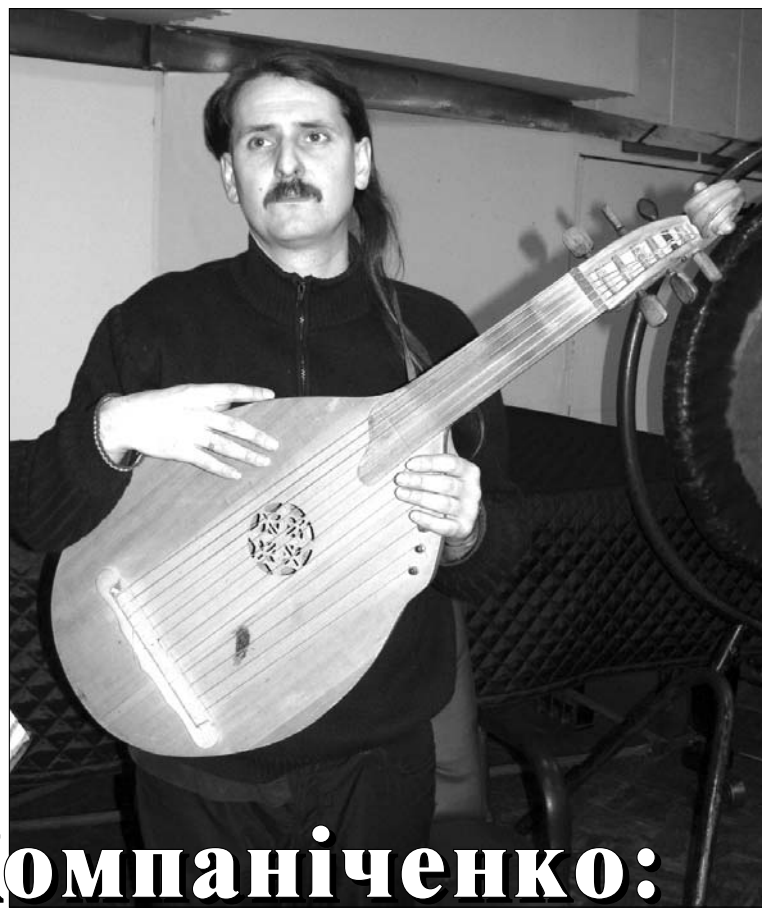
Тарас Компаніченко:

«Наші духовні скарби — то є підстава-віра для побудови міцної держави»

божанщина, для мене це великий біль. Колись у Басах під Сумами, де жили мої дід із бабою, були тільки дві родини, які не розмовляли українською. Та за період незалежності українське “вимілося” буквально на очах. Це — катастрофа. Через радіо, телебачення, пресу знищують український масив. І шкільництво тут не допоможе, тому що воно соціальне. Де діти можуть практикувати українство у повсякденному житті й де в соціумі вони дізнаватимуться про певні національні речі? Як у Маяковського: “Мы знаем, курит ли Чаплин, мы знаем Италию безрукие руины, мы знаем, как Дугласа галстук краплен. А что мы знаем о лице Украины?” Це він писав 1926 року в Харкові.

Однак на концертах я бачу, що люди спрагли, тягнуться до рідних джерел. Минулого березня ми були з Ліною Костенко у Харкові. Дві тисячі людей набилося у залу Оперного театру, зокрема в проходи. Тисяча не вмістилася, стояла на вулиці. Працівник, який привів мене у гримерку, сказав: “Я ніколи на концертах заїжджих знаменитостей не бачив такого ажіотажу”. А на фасаді висів рекламний “іконостас” афіш заїжджих гастролерів, які збирають великі бариші через те, що наші депутати ніяк не можуть ухвалити нормального закону про гастрольну діяльність в Україні. Тож варягам вигідно до нас прийжджати.

Натомість концертно-гастрольна діяльність українських колективів мінімальна, як говорив політик Юрій Костенко, 15% від загалу. Думаю, що набагато менше на нашому ринку українських виконавців. Я буваю в різних містах і бачу, що там діється. А які в Києві афіші висять, ми всі бачимо. Ліна Костенко перевернула зашкарублі уявлення. Люди спрагли, їм потрібні вітчизняні герої. Проте це штучно, свідомо,

політично стримується. Коли мені кажуть, що культура об'єднує, а політика роз'єднує, вважаю, що це — брехня. Через культуру проводиться велика політика. Через гуманітарну сферу впроваджуються великі політтехнології. Тому кінематограф в Україні немає, на студії імені Довженка сусідня держава знімає свої серіали, якість яких сумнівна, до того ж нас часто показують у непривабливому, карикатурному світлі.

Я буваю у Криму, зокрема в Ялті, Бахчисараї, Сімферополі. У нас був чудовий двогодинний концерт у Ялті в драматичному театрі імені Чехова. Ми грали кримським татарам у Бахчисараї в ханському палаці, я мріяв про спільний концерт із ансамблем “Маккам”. Я тоді читав кримськотатарською мовою вірші хана й поета Газі-Гірей-Бора.

— А кримськотатарську мову заїжджі знаєть?

— Я читав із аркуша, прагну вивчити татарську, у мене є самовчитель. Татари були шоковані, підходили і говорили: “Та ми самі не знаємо Газі-Гірей-Бора”. Я їм декламував “Похвалу війні”, мудру поетичну релікцію до падишаха. Дуже гарні, мужні, потужні поезії.

Я розумію греків Приазов'я, яких виселили, нищили. Болять проблеми кримських татар, я розумію їхній біль за батьківщину, намагаюся пізнати татарську культуру.

Ми виступали у Сімферополі в бібліотеці Таврійського університету. Тоді директор сказав: “Боже мой, почему нам Украину так не показывают? А показывают агитационно, пафосно. Мы б и язык выучили. Нам хочется этим гордиться”.

Можливість пишатися своєю землею з високою культурою, знати про неї правду фактично табуировано в ЗМІ. Лише почато таку роботу, вона час від часу виходить за певних президентів, за

тих чи інших сприятливих умов, а частіше всупереч несприятливим умовам. Якби це була нормальна цілеспрямована політика держави, все було б уже вирішено. Не було б комплексу меншовартості.

Це ж ненормально, що українці не знають своєї фортепіанної музики. А вона є. Подвижник, котрий реанімує явище, великий дослідник Михайло Степаненко, завкафедри фортепіано в Національній музичній академії імені Чайковського, видав диски українських фортепіанних велетнів. Я не вмію добре грати на фортепіано, хіба що “Місячну сонату”, “До Елізи” Бетховена, але був вражений полонезом Данилевського, ноктюрнами Лизогуба, тим, що Степаненко віднайшов. Це чудова музика, яка гідно кореспондується, скажімо, з Шопеном, Дворжаком.

У нас не знають своєї симфонічної музики. А є чим пишатися: Вєдель, Березовський, Бортиянський, Лятошинський, сучасні автори. Власне, те, що пишуть нинішні композитори, має бути оцінено не лише вузькими інтелектуальними колами. На 46 мільйонів населення — це надто малий прошарок, треба просвіщати народ. Люди на місцях шукають цього, а ЗМІ не доносять. Добре, що є інтернет, там щось знаходять. Але це — хаотичне співіснування з національними цінностями, інакше більше людей морально рятувалося б, знаходило мотивації для себе: для чого працювати на цій землі, народжувати дітей (а не через те, що гроші дадуть за дитину).

Наші духовні скарби — підстава-віра, що українська земля має шанс для побудови міцної держави. Знання про себе вивільнило б енергію, люди не тікали б за кордон із надрочуд красивої землі. Зникла довіра між людьми, вони не вміють домовлятися. Чому немає в економіці піднесення? Бо не довіряємо один одному.

Простіше: хапонував грошей, когось обдурив...

Та є інші приклади. У спитій наприкінці XIX століття Галичині з'явився композитор і священник Остап Нижанківський. Він прийшов до парафії, яка суцільно була оточена корчмами, люди у шинках гроші залишали. А він у церкві започаткував тверезість. І згодом, коли люди вмотивовано перестали пити, не просто носили значки товариства тверезості, а розвивалися-вчилися, тобто стали просвітленими, освіченими людьми, вони почали одне одному довіряти. Тоді з'явився “Маслосоюз”, почалося економічне зростання, галичани створили фірми, які могли конкурувати у польському просторі відродженої Речі Посполитої, фінансувати українські газети і школи. Довіра без культурної єдності, ідентифікації в культурній царині, без знань про себе не можлива.

— Чи можна Вас назвати музичним істориком, з яких джерел черпаете?

— Так, я історик музики. Черпаю з рукописних і друкованих церковних книг, деякі маю в колекції, скажімо, рукопис XVII століття і стародрук XVIII століття. Збираю домашню бібліотеку, вона величезна: в ній і дідове, і батькове, і мамине зібрання. Працюю в бібліотеках Варшави, Кракова, у музеях Івано-Франківська, Ромен, Львова, у Музеї книги і друкарства (Київ). Там збереглося чимало нотних джерел. Унікальною пам'яткою, до співання якої я взявся мало не перший у сучасному музичному просторі, став “Почаївський богогласник”, виданий отцями-василіанами 1791 року в тоді греко-католицькій Почаївській лаврі. Це велика антологія духовної української пісні (на Різдво-Богоявлення, на Стрігнення, до Пресвятої Богородиці, святих) за два століття — XVII і XVIII. Я знайшов цю книгу в Переяславському музеї Григорія Сковороди. Це авторський нотний збірник із текстами, де представлені Моравський, Мастеборський, Кишицький, Лонський, Дяченко, Вольський, Пашковський, Левицький, Андрієвський, Достоєвський.

— Між Достоєвським і письменником Федором Михайловичем є якийсь зв'язок?

— Так. Григорій Достоєвський, Андрій Достоєвський, Ян Достоєвський — прадід, дід і двоюрідний дід Федора Михайловича, всі українські священники з Поділля. Робота з джерелами — не просто суха наука, а жива справа. Ти знаходиш черговий шедевр, ще й захоплюєш інших, бо одразу можеш показати його людям завдяки власному хистові музиканта.

Із “Хореєю Козацькою” співаю багато творів в ув'язці з церковним календарем. Крім усього іншого, озвучую поезії, що доходять до нас у рукописах, стародруках, публікаціях науковців — знавців української літератури та старовинної музики. Бо музика — це певна гарантія того, що поезія буде почута. Коли, скажімо, студенти її вивчають в контексті історії давньої української літератури, це часто не зачіпає. Інша річ — магія музики, яка впродовж віків надає емоційного забарвлення поезії, дозволяє їй бути почутою. Я збагнув, як це працює.

По зернятках, часточках збираємо портрет України, отже, і власний. Ми говоримо дітям: “Ви вчите не історію України, ця історія ваша, тут і тепер”. Адже наші предки живуть у нас, у нашій плоті й крові, і не колись, а зараз.

Спілкувався
Володимир КОСКІН,
фото автора

Анатолій МОЙСІЄНКО

Володимир Затулівітер уже в своїй першій збірці віршів "Теорія крила", по суті, означив головні світоглядні акценти, що кореняться на природному відчутті земного ґрунту й незглибому відчутті того, що дає політ крила поетичного. Таке поєднання в художньому континуумі автора не механічне, а глибоко органічне. "Вставайте, батьку! Вже летять плуги". В цьому початковому рядку поезії, яка певною мірою спричинилася до назви книжки, відбився алгоритм усієї подальшої творчості В. Затулівітра, з надзвичайно промовистим контрапунктивним увиразненням художніх енергій земного й небесного, повсякденного у своїй небуденності й глибоко людського, високодуховного. Ці енергії нерідко есплікуються у своєрідних афористичних згустках, як це бачимо, наприклад, у такому дворядковому вірші:

*Оця земля,
що носиш на підшвах,
Сильніш урану —
душу опромінить.*

Адже, як напише поет в іншому вірші, "Ґрунт України — це не просто чорнозем, суглинки, пісок. Як ми — живий, він тілом, зростом, душею й кров'ю в нас пішов". Це той ґрунт, який проростає "рудю Криворіжжя, степовою пшеницею, братами Тютюнками", слобожанською говіркою, поетичним словом, виплеканим на берегах Ворскли і Дніпра.

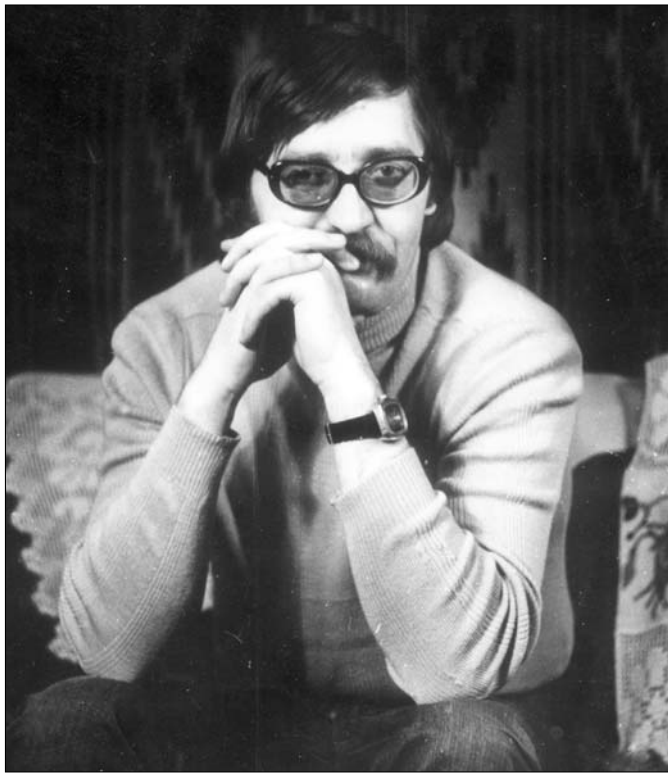
*Перше слово у вірші
я почав
із маминої шибки,
із хвіртки на батьковім дворіщі.
Звучання того слова
перейняв
од скрипіння коліски,
од дзенькоту відра об цямрину,
од гортанних сурм Ворскли,
що саме повернулася з вирію
і сіла на лузі
в кінці городу.*

(з вірша "Життя",
зб. "Тектонічна зона")

Отже, говорячи словами Бориса Олійника, поет із дитинства вже — "весь у слові, як у сповиткові". І ще не раз у житті йому протуркоче горлиця "густою, зеленолистою слобожанською говіркою", не раз дослухатиметься, "як по той кінець землі У сні послобожанському гукнула птиця", і не раз ще прочитаємо в його творах, як хтось захмелів "Од слобожанської говірки, Од рідних призабутих слів", як "У слов'янських берегах Ворскла медом синім плинє, заचाївши на губах несказанне, незупинне".

Саме в отому несказанному, незупинному істинна суть поезії, дарованої нам світом живої природи, яку, може, не кожному дано вчитати, не кожному дано збагнути. А проте поет не збирається нав'язувати нам просвітницького, менторського пізнання всього, що нас оточує. Більше того, він певен, що саме природі "пощастило — терплячій, негордій — нас навчити абетці зірок", а так само навчити пізнати "низенський світ трави", де "безсмертна хлорофільна круговерть", де "Бліденький дощик палісадом блудить... через канупер, м'яту, паничі". "І навіть там, де вже нема нікого... — зізнається поет у одному з віршів, — я не себе згадаю, а дороги і вздовж доріг — петрові батоги".

Оця гуцалівська закоханість у буйство живої природи, різнотрав'я і різноквіття стає синонімом любові до рідної землі, рідного слова. Слово стає для поета *Вітчизною душі*. І це природно переноситься на контексти, в яких ліричний герой осягає світи далекі й ближчі, світи інших культур, знаходячи в тих світах суголосся своєму світові. "Коли Юстіна Марцінкя-вічюс читає вірші, Литва, завбільшки із

Зостатись у слові

тмининку серця, зачочується йому в найглибшу борозенку лівої долоні, якою вірш вливається у Всесвіт, плутаючи сузір'я із сльозами — наче Німан, що обняти вмє й відштовхнути ліктем... Слово — вітчизно душі! Підзоряний зелений вибух чорнозему, супіску, суглинку..."

Зауважмо, чорнозем і супісок, і суглинок у цьому вірші з циклу "Литовська табулатура", як і в згаданих вище рядках про Україну, — це, напевно, те, що назавжди і невідворотно в поетовій пам'яті, поетовому естві, те, що *Сильніш урану — душу опромінить*. А ось вірш "Гончарний круг": "Народ — з усього. З опішнянських глини; з чорнозему і супісків легеньких; з повітря, де важкий лелечий клин осінній одсвіт шиб несе в легенях". Осінній одсвіт шиб у легенях українного птаха своєрідно акумулює тепло тих чорноземів і суглинків, тепло рідного дому навіть на далеких відстанях, на світових обшарах, що, зрештою, дозволяє поетові повсюди лишатися самим собою — ще на початку своєї творчості він проголосив сокровенне: "Хай світ людині буде рівня, людина — світові, як є". Поет мовби сам уподібнюється до того горіха з вірша "У молдавському селі", що, закорінений у земну твердь, кроною сягає небесних сфер:

*Пливе у всесвіті Земля. Ось цей горіх
зв'язав її корінням попід нами.
Вузлом зв'язав. А крона угорі
тримає небо над людьми й ланами.*

Надзвичайно виразний образ фольклорного світового дерева стає типологічним у сучасній українській поезії, згадаймо у Павла Мовчана: "Дуб-небодержець зеленів повітря і наслухає, як кружела земля на корені".

Для В. Затулівітра характерне осмислення цього образу через атрибутику народного життя, в символах національної стихії:

*Народе мій! Тополею тягнуся
увись твоїм підзоряним літам.
Спішу просторим ріллям навздогінці
сівалкою важких зернистих вуст.*

Від "сільського всесвіту лугів чубатих" до Всесвіту людей, країн, природи — такий діапазон художнього мислення поета-слобожанина, для якого "замало світу. Ще світів, світів просити в Бога і благати". "Поетове "Я", — зауважував Іван Дзюба, — мовби розраховане на те, щоб акумулювати в собі всі імпульси світу. Але такий акт себе наповнювання світом завжди проблематичний із погляду повноти й достовірності, суб'єктивної спроможності, а тому

супроводжується рефлексіями, динаміка яких надає напруженості внутрішньому життю особистості. Поетове "Я" весь час перевіряє себе на здатність адекватного осягнення світу, точніше — світ перевіряє його на цю здатність". Потвердженням останнього можуть бути такі рядки:

*Слів назбиралось —
ціла калитка.
Яке з них озветься, яке не схоче,
яке сховається у молитвах,
яке прохується...*

Слово — своєрідне містилице поетового світу, і поетове ество цікаве світові насамперед у слові. Дивина, таїна слова завжди лишалися творчим (життєвим) стимулом для поетів різних поколінь. Згадаймо хоч би Шевченкове: "Ну що б, здавалося, слова... А серце б'ється — ожива, Як їх почує!..." Думається, і В. Затулівітрові, філологу за освітою, неважко було б відповісти на власне запитання:

"Чому слова, щоденні, двічі й тричі повторені, зачовгані, пісні, зненацька, мов заряди електричні, в рядку заб'ються — мужнім і тісним?" Та, певне, він не для того ставить таке запитання, щоб самому чи комусь іншому відповісти на нього — радше для того, щоб висловити своє шире захоплення самим процесом творення поетичного дійства. Хоч, здається, так само шире у збірці "Теперішній час" (1977) молодий поет, який тоді працював над перекладами з Солюмі Неріс та інших прибалтійських поетів, запитує — сам у себе: "Чи нашукаю — в людях і в природі — я стільки слів, щоб до пуття відбити неповторну первородність чужої пісні, голосу, життя?" І далі:

*Німі слова блукають словниками,
їх німота
мені провиною пече...*

Звідси таке толерантне і відповідальне ставлення до слова — слова як поетичної скрижалі, на якій маємо записати власні чесноти долі. Характерним у цьому плані є вірш "Давня абетка" — про відповідальність кожного, від людини до бджолини, за труди і дні, якими означуєш себе у цьому світі, — чи стали вони твоєю "сродною працею"? Поет насамперед має "розказати себе" світові словом. Так само, як себе "без слів розказує вода — човнами, рибами, очеретами", як "свою небалакучу вдачу плуг записує важкою борозною", як "озимина, дїдаввшись колоска, все хлібом скаже світові й людині". Тому цілком логічне питання: "А що залишиш по собі? І чим себе розкажеш? Якими словами? Чи суголосні вони вчинкам плуга, хліба і води, котрі "до нас задовго й до монголів абетки власні винайшли собі, щоб записати ними чесні долі"?

Переїнятість долею слова і світу в творчості В. Затулівітра знаходить вияв у його ставленні до конкретних людських дол, небайдужому осмисленні життя свого народу, якому "нешадний чорнозем ... випав на долю — заввишки в космічні січневні сніги", кривим синам якого, що "державним зігріті безхліб'ям", "так болить чуття присутності земної" (надто промовисто це у вірші "Трахтемирів": "Забуті назви сіл — мов крем'яною сіллю хто сипнув у вічі!...").

Особливо болісні роздуми в останніх книгах поета "Четвертий із триптиха" та "Чаша жертвна", що побачили світ уже по смерті автора, значна частина віршів у яких написана наприкінці життєвого шляху. Майже апокаліптично звучать рядки: "Димить останній вугіль України. Дніпром вода передостання йде. Невидимі, страшні, лихі руїни нам облягають вириви гру-

дей. Відмерлі села. Вирви міст шербатах, запротезовані в бетони злі. На жаль, не перші й не останні втрати, які собою чинимо землі. Вдихнеш повітря — заболять руїни, як мертві зуби, сховані в нутрі. Роз'їли шахти душу України, спеклася кров у випитім Дніпрі". Таким мотивом проїнято низку віршів про мову: "...Жива ще мова, та вже мертві звуки: єдиний мій злиденний капітал"; "І говорилося — Боже! — говорилося в які слова не злі, а золоті...Згадати б ще, та пам'ять заморилася: ще українська мова, а слова не ті".

І все ж слово лишається єдиним прихистком поета, його незрадливим повпредом у цьому світі, готовим до будь-яких випробувань, добротворчих діань: "Навіть коли сплю, слово відбирає в мене очі й вузлує їх першої стрічної травині, аби зіркіше вдивлялася в небо, першої зустрічної мурасі, аби пильніше, як летиться Землі в тому небі (чи немає де тріщини на орбіті, якою в тім небі летить Земля)".

"Моїм словам ще так багато справ," — напише В. Затулівітер в одному з віршів останнього періоду. Як зауважував В. Бородін, у слові поетовім — "мужне протистояння в епоху девальвованих цінностей, спустошених слів, засилля смітникових масових інформацій, нейролінгвістичного пресингу, шаленої пустоти і зради". І він до останнього плекає слово і вірить у нього; мовби самим видихом мовлено: "вірш аж так" — "це тоді, коли поет втрачає все, крім мови, коли сам поет залишає собі тільки мову, єдине, що не знецінилось, коли залишається тільки з мовою" (В. Герасим'юк).

*Не пригадаю слова ні одного,
в яким би я зостатись не хотів:
від сну князівського, від золотого,
до щедрика в дитячій простоті.
Всі-всі слова — і те, яким лиш глянеш,
яким побачиш, а яким — і ні,
усі вони — древліни і поляни,
тмутаракани навіть потайні, —
всі-всі слова моїм еством державні,
моєю кров'ю пещені і ні,
від зловживання золоті й іржаві
від невживання, всі-усі мені
слова слов'янські, трав'яні і житні,
боронні й заборонені, всіма
пройти подвійма мушу й пережити...*

Слово образне, метафоричне, діалектне, народнорозмовне — кожне окремо знаходить у поетовій творчості йому лише вготований контекст, органічно вписуючись у загальну тканину вірша. Не можна не звернути уваги на потужну осягальну стихію Затулівітрової поезії, де є "повнолегення віршів" і "вода проглядна", "переплужена солома" і "недопоміжні руки", "день відколоспив" і "найвосьміший білий світок", а ще: "безбджільно", "шаслив'я", "своїшний", "перетілеснився" тощо. Неологічними є і авторові перифрази, на зразок "лободяне літо" (це про приправу, якою "борщі нам затирали злі" в голодний моровитий рік) або "люди з вирію" — про тих, що дивом уціли в сталінських концентраційних таборах і тепер повертаються до рідних домівок —

*З Колими, Соловків, Сахаліну,
наче з вирію, люди летять.*

Затулівітровий вірш відзначається жанровим, строфічним різноманіттям, варто назвати лиш окремі заголовки поезій: "Роден. Сонет" і "Медитація... у формі сонета", "Новела роду" і "Новела без назви", "Пастораль. 1943" і "Урбаністична пастораль", "Елегія про степового Страдіварі" і "Вікторія (Фуга для роля)", "Гравюра з кінями" і "Деревот осінньої води", "Коліскова" і "Коліскова — XX", з авторським означенням останньої — "гримаса жанру", де "При коті-Воркуті, в колимському Сахаліні чукака дїтвору народів тато Сталін", а ще поезії "З апокрифів" (цикли Секстин), книга верлібрів "Пам'ять глини"...

Все це — свідчення того, що поетове "зостатись у слові" переростає в неодмінну читацьку потребу Затулівітрового слова, заґрунтовану на власне мистецьких, людських чеснотах його творчості.

Вікторія ВАЛЬКОВА,
член НСЖУ

Любов вертає до життя

Упанни — кущ тюльпанів у руках —
Сім келихів жертвовного причастя.
Вона собі замріяна така,
І в усмішці купається від щастя.

Микола Ткач

У Будинку Національної спілки письменників України відбулася презентація поетичної збірки “Вино з тюльпанів” Миколи Ткача, яка нещодавно вийшла друком у видавництві “Ярославів вал”.

Микола Ткач — відомий письменник, науковець, етнолог, кандидат історичних наук, професор, автор багатьох посібників із народознавства, наукових реконструкцій і розвідок, десятків культурологічних статей, фольклорно-етнологічних видань, збірок українських народних пісень. Вони відкривають читачам віконце у світ предків, навчають мудрості, прокладають місток між минулим і сучасним, допомагають зазирнути у майбутнє.

Нову, непізнану для читача грань таланту Миколи Ткача відкрила нам його інтимна лірика, представлена на вечорі. До збірки увійшли ліричні вірші — вже надруковані і ті, які вперше побачили світ. Зініювала її появу вірна подруга і порадниця, Муза поета, — дружина Надія Данилевська, поетеса, фольклорист, народознавець, якій і присвячена ця книжка. Автор хотів, щоб видання було сучасним, тому запросив проілюструвати його Руслана Найдю, художника, графіка. Тонкими лініями, стриманими, гострими, мов лезо, він передає всю гаму почуттів закоханого чоловіка — шалену пристрасть і невимовну ніжність, щемливу радість і гірку печаль, світлі мрії і сподівання. Його графічні роботи занурюють читача у чарівний, неосвяжний світ гармонії і неповторної краси — світ кохання, в якому панують тільки двоє.

Автор навмисне не вказує дат написання своїх поезій: “Душа вічна і її поривання можуть бути однаково широкими, високими, тендітними, і в юнацькому, і в зрілому віці. Укладав за принципом душевного настрою, — пояснює Микола Ткач. — Вірш — не предмет, його не треба уособлювати; поезія йде попереду. Не рефлексію слід подавати, а заглиблюючись у власні душевні настрої, трансформувати, переплавляти ті почуття і враження, які бентежать і хвилюють”. Чому саме “Вино з тюльпанів”? Це квіти, в яких “горить вогонь життя”, вони першими покривають спалені ядерним вибухом простори. Вони також по-своєму зворушують серце пана Миколи! Адже саме з тюльпанами приходив він на перші побачення до Надійки. А вони — її улюблені — символи юності, краси й пристрасті, які дарують аромати духмяних спогадів!

Вечір розпочався виступом відомого хорового колективу “Жайворонки”, який виконав кілька українських народних пісень у записах Надії Данилевської і Миколи Ткача.

Емоційно, динамічно розпочав і ввечір поет Павло Щириця. Він зауважив, що поетика Миколи Ткача, на його думку, базується на трьох основних вимірах: часові, просторі й вірі. Окремої уваги заслуговують верлібри М. Ткача. “Це настільки невимушені, не подібні й не уподібнювані до якогось, скажімо, європейського письма поетичні конструкції. Власне, це верлібри дихання”, — підсумував сказане у вступному слові ведучий. Він прочитав один верлібр із книжки і надав слово авторів збірки.

Автор розповів про історію написання книги та прочитав кілька поезій з неї. Секретар НСПУ поет Сергій Пантюк зачитав один не римований вірш, у якому, на його думку, слова прості, але від про-

читаного мурашки йдуть по тілу, і вручив Миколі Ткачу як цьогорічному ювілярові Почесну відзнаку НСПУ.

Сергій Гальченко, заступник директора Інституту літератури ім. Т. Шевченка АН України, спробував розкрити загадку творчості Миколи Ткача. А вона у тому, що він — особистість багатогранна. Вдало поєднавши наукову, літературну, педагогічну праці, автор є ще й тонким, чутливим ліриком, здатним відгукнутися на найменші порухи людської душі. Ось тому навіть в інтимній ліриці присутні філософічність, глибока мудрість, широкий світогляд. Історичні події україн-

розглядає презентовану збірку в двох частинах, двох виявах: поезії силабо-тонічній з усім “джентльменським” набором епітетів і барв та суворий цупкий верлібр із глибоким драматизмом історичних реалій, що постають крізь призму інтимних взаємин української душі. І як приклад, прочитав один із верлібрів, наголосивши на його останніх рядках: “Що ми хотіли: // вільної України, чи жити вільно? // Тепер вони будуть Незалежну... // А ми чекаємо ранку, // коли прийдуть розстрілювати // нашу причинність, // записану // на портативний магнітофон “Весна” // від жінок двадцятого століття”.

Поети Сергій Пантюк, Павло Щириця, Микола Ткач

ського народу, його героїчне минуле, визвольні змагання, обрядові свята і звичаї — все це поет розглядає крізь призму любові до жінки, матері, любові до України.

Лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Василь Герасим'юк зазначив: “...такі книжки слід видавати на кошт держави (збірка надрукована коштом автора) і на таких поетичних зразках виховувати сучасну молодь. Поезія Ткача — це історія душі української людини на зламі тисячоліть. Вона виражає душу в найповнішому, “симфонічному” сенсі. Це — українська душа в українському краєвиді, в українській історії, в українському світі”. Він зауважив також глибоку гармонійність у поезії Миколи Ткача християнської етики й дохристиянських мотивів, де зустрічаються навіть персонажі шумерських часів. Василь Герасим'юк

“Микола Ткач — справжня академія мудрості, традиційних знань, — так охарактеризував поета доктор мистецтвознавства, професор, фольклорист Анатолій Іваницький. — Ерудит, проникливий дослідник наших прадавніх пам'яток, прекрасний знавець міфології, він не обмежується рамками знань, а навпаки, вільно почувается на перехресті простору і часу, і при цьому прискіпливо вдвляється, напружено вслуховується у день сьогоднішній, вболіваючи за долю України. А поруч із поетом — тепла усмішка коханої, яка “переминула далі і роки”.

Тож яка вона, Панна з тюльпанами, та єдина кохана для ліричного героя? Поет передчував зустріч із нею, ще до її появи у його житті вже любив: “Я знав — ти є. Лиш тільки довго-довго ждання боліло й

мучило мене...” “Лілея з озерця”, “цвіту пелюстинка”, “світанку дивний шовк”, “веселка над рікою” — ніжне, кришталево-чисте кохання з голубою стрічкою в косах несподівано, “наче сон на бігу”, ввійшло в життя автора, відкрило у ньому “джерело цілюще”.

Лірика Миколи Ткача підкорює ніжністю, сповідальним тоном, щирою жагою повного злиття зі світом. Ця жага розчинитися — у коханні, в поетичній сповіді, у природі, базується на повній самовіддачі, готовності до самопожертви. “Вірші народжуються уві сні. Муза приходить... Чи не Муза? Ми потойбіччя не знаємо...” — пояснює поет процес творення поезій. Тому вони зі своєю природною музикальністю, основою на ритмічних, інтонаційних, словесних, строфічних повторях, нагадують народні пісні. Це підсилює вплив поетичного слова на читача, змушує замислитися, ще раз повертатися до прочитаного, ще раз смакувати міцне, п'янке “Вино з тюльпанів”, настояне на ніжності, пристрасті, випробуване часом; насолоджуватися ароматом почуттів.

Добрим словом привітали автора заслужений діяч мистецтв України, письменник і актор Василь Довжик, який прочитав вірш із збірки, заступник директора Музею книги і друкарства Дмитро Палій, поет-гуморист Гриць Гайовий, заслужений працівник культури України, професор Петро Андрійчук, голова Київського об'єднання поетів, поет Станіслав Шевченко прочитав вірш Миколи Ткача. Заслужена артистка України Тетяна Негрій розповіла про творчі взаємини з Миколою Ткачем і виконала пісню на його слова та музику його брата Андрія “Сосновий пах пречистий”. Щиро поздоровили автора з виходом чергової книги представники товариства “Чернігівське земляцтво у Києві”. Заступник голови товариства Микола Борщ вручив Миколі Ткачу Почесну грамоту. А співак Микола Полоз подарував пісню “Забудь весна”. Музику на вірш, що увійшов до презентованої збірки, написала композитор, співачка, педагог Тетяна Димань.

На презентації прозвучали вірші з книжки “Вино з тюльпанів” у виконанні відомого диктора й читця, заслуженого артиста України, протоієрея Петра Бойка. А також талановитого актора, поета та співака Кирила Булкіна та Вікторії Валькової. Справжньою окрасою імпрези став виступ студентського вокального ансамблю кафедри культурології Київського національного університету культури та мистецтв. Завершився цей ширий, по-родинному теплий вечір виступом кобзаря Тараса Силенка.

Невже й Україна буде — Чорний клин?..

Мільйони українців на теренах Росії, зокрема, й тих, що сукупно заселяли та завзято освоювали її землі (Далекий Схід—Зелений Клин, Сибір—Сірий Клин, Кубань—Малиновий Клин...), втратили рідну мову, зросійщилися.

Подібне відбувається й в інших країнах, і не тільки з українцями.

Але хіба не дивовижно, що сьогодні в незалежній Україні, де упосліджена століттями українська мова нарешті мала б відроджуватися волею Української держави, її під криводушними гаслами знов, як і за часів Валуєва, сталінінщини чи брежнєвщини, віддають на погину вже своїм, домороццям русифікаторам?!

“Чорнозем підвіся
і дивиться в вічі...”
Павло Тичина

Перевертні, безбатченки, чужинці
Заповзялися Матір нашу вчить,
Щоб змалоросилися українці,
Щоб апчерусській нам в уста втулить.

Ми мову Пушкіна шануємо і знаємо,
Та зневажаєм змістий язык,

Що вас до Києва довів і заповзає
В світ горній храмів наших золотих,
В дитячі душі — у майбутть України...
Регіональте! — але до межі.
Зелений, Сірий, Малиновий Клине,
Як живете, без Мови, без душі?

Клинцюють рід — і мова мовчма гине.
Ї од мами вже не чує син.
Зелений, Сірий, Малиновий Клине...
Невже й Україна буде — Чорний Клинь?

Регіоналять, гатять в неї клинця,
Від Сяну аж до Дону крають край.
Спасенна в Слові доля українця.
Як власну честь, ти Мову захищай!

Від краю і до краю рай наш крають...
Але чорнозем зводиться з колін.
Струсне Бескид — ...
— впаде та хата, скраю...
А будуть — Україна, Мова, Син.

Перевертні, безбатченки, чужинці
Заповзялися Матір нашу вчить,
Щоб змалоросилися українці,
Щоб апчерусській нам в уста втулить...

Віталій КРИКУНЕНКО,
член Спілок письменників Росії та
України, лауреат Міжнародного
фестивалю слов'янської поезії “Поющие
письмена”

Уляна ВОЛКОВСЬКА
Фото автора

«Маленький музей» у гаражах

Домашні ікони, козацькі та чумацькі жорна, ночви, бодні для зерна, барила, колеса, вози, прядки, короби, діжки, дерев'яні ложки, ліхтарі, свити з битої шерсті, дзвоники, праски, гребінки для чорниці, плуги, старі горшки, борони, коші для сомів, фрагменти верстатів, бочки... Увесь свій "маленький музей" Григорій Пилипович зберігає у чотирьох гаражах-складах на Оболоні.

— Розпочав колекціонувати аж після 50 років, якби ж то раніше, — бідкається пан Григорій. — Виріс я в селі у батьківській кузні, змалку дивився, як батько кував, як горно розпалював, як виготовляв красиві речі. Я все перейняв від нього. Знаю і ковальську, і слюсарну, і бондарську справи. І це дуже допомагає мені. Бо речі, які знаходжу, буває треба полагодити, підрихтувати. Закінчивши історичний факультет Київського університету, працював 9 років на заводі, у профтехосвіті, в інших організаціях. А оце років десять, як шукаю по наших селах предмети життя та побуту українського народу.

Кілька разів він звертався до Оболонської райради, щоб створити музей українських старожитностей. Але чиновникам, очевидно, це не цікаво...

— Я ходив до чиновниці, яка займається культурою. Вона скривилася і каже: "Єслі б у вас било арт-кафе, вот ето да". Що тут скажеш.

А їздити по селах, збирати не так уже й легко. Дивлюся, де стара хата, а якщо вона ще й вкрита соломною, то це справжня знахідка. Там усе є на горіщці: горшки, прядки, ночви, верстати... Коли натрапляю на таке житло, починаю спілкуватися з господинею, щоб вона відкрила свою душу. І тоді вона дозволяє лізти на горіще, у комору, я все зношу. Плачу бабі гроші, хоча й невеликі.

Особлива пристрасть Григорія Пилиповича — ліхтарі, яких

Північне Полісся, відоме в історії як древлянська земля, і донині залишається для нас великою таємницею. Це там можна зустріти чаклунок, що перед світанком спілкуються з силами природи, а то й узагалі натрапити на відлюдників у глухих правічних пушах. Не вірите? Та ви просто не знайомі з Григорієм Пилиповичем БІДУНОМ, що родом із села Радовель Олевського району Житомирської області. Він ще й не таке повідає... А від зібраної ним колекції українських старожитностей з його малої батьківщини враження залишаться на все життя.

він має близько ста. А серед унікальних речей колекції — бубон, обтягнутий собачою шкірою, посвітка (рідкісна лампа у формі піраміди, обтягнута тканиною, якою користувалися ще за часів Київської Русі) та жень. Це тридцятиметрова мотузка, сплетена зі шкіри лося, по якій лазили на дерева і вибирали мед наші пращури. Її чіпляли за гак, сідали на сидушку і вибирали мед, який складало у короб із липи.

— Жень, якому 200 років, я подарував колись Віктору Ющенку, з яким кілька разів зустрічався у клубі "Колекціонер". Просив у Ющенка, аби допоміг видати книжки Миколая Бричуна хоча б для садочків і шкіл Житомирщини. Це мій побратим, учитель, етнограф, історик. Він уже тридцять років ходить від села до села, від хутора до хутора,

записує історію нашої древлянської землі живою мовою. Я тоді вірив, що Ющенко — перший справжній український президент. Але нічого не дочекався... Інший жень подарував синові якогось бізнесмена чи депутата з Донбасу. Він у мене замовив багато предметів-старожитностей, бо в Донецьку хотів створити український ресторан-музей, — розповідає колекціонер.

Гордість Григорія Бідуня — рідкісні вулії-довбанки, яких на Олевщині у батьківській хаті колекціонер зібрав 15. Цим колодам уже понад 200 років! Також він зберіг родинні скарби: материну крайку, одній доньці дісталася прядка від матері, іншій — від тещі. А особливе ставлення у нього до ікон, які зберігає у батьківській хаті. З іконами пов'язано багато цікавих історій.

— У Коростенському районі років чотири тому я в одному селі надбав стару бабу. Вона запропонувала купити в неї давні цікаві ікони, і посилає по них онука на горіще. Зносить онук три великі ікони, і на всіх образах у святих виколоті очі й вирізані руки. Запитую: "Бабо, що це таке?" — "Не знаю, може, миші". Бачу, не хоче казати правду. Згодом я спілкувався з мистецтвознавцями, що досліджують іконопис, і вони пояснили, що таким чином людина переходила від добра до зла. І щоб Бог не побачив того, що вона скоїла, і не покарав її, вирізала йому очі й руки.

Вражає ще одна річ — велетенський череп празубра, якому кілька тисячоліть. Цю унікальну знахідку дідусь купив у хлопців, що дістали череп у розмитій річці. Роги не збереглися, але, судячи з розмірів черепа, вони мали бути по 1,5 метра завдовжки!

У суботу-неділю колекціонер надягає полотняну сорочку, полотняні штани, крайку, бере вишитого Тараса Шевченка і свій "маленький музей" вивозить на жигулях на Андріївський узвіз. Дуже тішиться з того, що цікаво дітям, дорослим, які приходять подивитися, а дещо і придбати. Деякі речі продає, а деякі беруть напрокат кіностудії та рекламні агентства.

Зароблені кошти Григорій Пилипович витрачає на благо-

дійні справи. Так, у своєму селі на тому місці, де були козацькі поховання та стояла церква, він встановив хрести. На селянському кладовищі, де лежать його батьки та діди, — ковані ворота з хрестами й іконами, частину фрагмента яких зробив власними руками. Ковані ворота з лелекою і дзвоником поставив у дитячому садочку. Торік встановив металеву капличку біля школи на пагорбі у пам'ять Голодомору і всім репресованим та знищеним у часи радянської влади.

На Андріївському особливий інтерес до старожитностей у іноземців. За словами колекціонера, дуже вподобали українську старовину французи, особливо французенки. Росіянам як агресивній нації подавай зброю, багнети німецькі. Якось один канадський турист хотів купити ступу. Зважив її і порухував, що перевезти її до Канади літаком вийде дуже дорого. Тож придбав тільки товкача.

Коли ж приходять Григорій Пилипович додому втомлений, то найперше — бере баян і співає українських пісень. Це дарує йому неймовірну радість і насолоду.

Головне життєве кредо пана Григорія — "Допоможи собі сам". Він переконаний:

— Якщо Бог дасть мені здоров'я, то музей українських старожитностей я зроблю самотужки!

Юлія ЗАКУТНЯ

Побувавши на кількох західноукраїнських фестивалях, я відкрила для себе "Трипільське коло", який є й еко-, й етноподією. З 28 червня до 1 липня цей фестиваль закликав усіх охочих зайти відпочити на мальовничих пагорбах містечка Ржищева, не живаючи спиртних напоїв, наркотичних речовин і курива, а також відчути на собі дію всіх чотирьох природних стихій — води, вогню, землі, повітря. Це був п'ятий, ювілейний, фестиваль "Парад стихій".

Лозунг фестивалю — "Живи радісно". І щоб гості не просто отримали позитивні емоції, а й навчилися чогось нового, організатори "Трипільського кола" закликали їх відвідувати різні майданчики та брати участь у майстер-класах. Найбільшими майданчиками були: фестиваль "ДоброТи"; літературний фестиваль "Трипільське літо" (серед

Гармонія по-трипільськи

Шукати позитивні емоції, гарну музику та єднання з природою на літніх музичних фестивалях стає дедалі популярнішим, і щоліта тисячі охочих прямують з різних куточків України на феєричні дійства.

відомих гостей — Іван Малкович, Олександр Ірванець, Антон Чех); "Archaic Trance Fest", де постійно вистукували ритми за допомогою тамтамів, варганів й інших "трансних" інструментів; "Сакральний простір" — там училися спілкуватися зі стихіями, медитували, говорили про сни тощо; "Толока" — трипільський будиночок, обряди й спілкування з носіями фольклорних традицій; "Простір краси", де малювали хною і робили різні зачіски; "Дитячий майданчик" й інші. На малій сцені діяла міжнародна школа танців, де фестиваліники вчилися рухатися під українські, ірландські, афро-кубинські, шот-

ландські, арабські, індійські й інші ритми.

Щодо музичної складової, то вона теж була вельми насиченою. Протягом усіх чотирьох днів діяла мала сцена, а 29 і 30 червня — ще й велика. На малій сцені запалювали слухачів сучасні виконавці музики фолькового напрямку, зокрема "ТаРута", "ДеРуни", "Телері". Концерти порадували слухачів виступами таких гуртів, як "Illaria", "Kozak System", "AtmAsfera", "ДримбаТаДзига", "Тартак", "Медс Хедс" й інших.

Однак музикою і танцями фестиваліники не вичерпувалися. Організатори влаштували для відпочивальників справжню феєрію. Після основної програми

29 червня під виступ театру тіней, колективу барабанщиків і фаєршиків людей спершу посипали пшеницею, порадували бенгальськими вогнями, а потім запросили запустити в небо китайські ліхтарики, загадавши при цьому бажання.

А 30 червня на території фестивалю з піску, каміння і лампадок було викладено символічну спіраль. Уночі під звуки тамтамів та інших музичних інструментів усі охочі могли ритуально пройти по цій спіралі, посилюючи позитивні думки й осмислюючи свої мрії. Щоб закріпити результат, кожен стукав у барабан і брав із собою жменьку різних зерен.

Родзинкою свята стали висту-

пи фаєршиків. Хлопці та дівчата демонстрували вміння спілкуватися зі стихією вогню, за що отримували підтримку від глядачів і призи — від організаторів вогняних забав. Діяв також ярмарок, де можна було придбати — за спеціальні трипільські купони — виробні народних умільців.

Насичена програма вабила багатьох. Були тут і сім'ї з дітками, і "гламурні" юнаки та дівчата, і представники різних субкультур, і місцеві мешканці. Більшість гостей носили етноодяг, а особливо поширеними були шаровари і султанки.

І, звісно ж, величезний захват викликала сама природа. Поле, вкрите материнкою, перекотиполем, звіробоем, безсмертником, ліс, Дніпро — така краса відгукувалася у серці теплом і наводила на думку, що наші прадавні трипільські предки точно знали, на відміну від більшості з нас, у чому секрет щастя і по-справжньому радісного життя.

Україніка в екслібрисах Георгія Малакова

Дмитро МАЛАКОВ,
старший науковий співробітник Музею історії Києва

Електронні засоби інформації потроху відсувають у минуле книгу та мистецтво книги як такі. Але поки що відчуття розгорнутої книги в руках не можна порівняти з її зображенням на моніторі комп'ютера чи ноутбука, так само не порівняти наших емоцій під час перебування в лісі чи на березі моря з найкращими зображеннями краєвидів на широкому екрані кінотеатру. Утім, це справа смаку і звички.

А півстоліття тому, коли книги були ще одним радянським дефіцитом, потяг до них надзвичайно зріс. Виникли всесоюзне та республіканські товариства книголюбів. Відродилося мистецтво книжкового знака — екслібриса (латиною ex libris — “з книжок”) та захоплення ліноритом як масовим, легко тиражованим авторською рукою видом графіки. Один за одним створювалися клуби екслібрисистів. Тема стала модною й популярною серед інтелектуалів-шістдесятників.

У ті часи заслужений художник України Георгій Васильович Малаков (1928—1979) створив десятки екслібри-

го чи іншого знака — до друга, приятеля, однокласника. Тобто, екслібрис винятково адресний, особистісний.

Гранична ясність, лаконізм, добрий гумор, асоціативна щедрість та широта твор-

власника цього знака (1972 р.).

Для книжкового знака філолога професора Михайла Жовтоброха художник зобразив фасад знаменитої архітектурної пам'ятки у стилі українського модерну, створеної Василем Кричевським, — краєзнавчого музею в Полтаві (1976 р.).

Мистецтвознавець Андрій В'юнник отримав від Георгія Малакова у дарунок екслібрис “із книг” — із подружжям симпатичних земляків у національному вбранні, на тлі рідної хати та з книгою (1977 р.).

Одним із найскладніших за композиційним задумом став книжковий знак, створений Георгієм для відомого вченого в галузі проблем міцності академіка Георгія Степановича Писаренка. Тут художникові довелося передати багато елементів і реальних, і символічних, подаючи їх за змістом та, як годиться, за умовами жанру, незважаючи на розміри, — отож Г. Малаков із властивою йому винахідливістю надзвичайно цікаво

різького. На другому плані височить чудова київська пам'ятка архітектури Велика дзвіниця Лаври: адже саме на терені Києво-Печерського заповідника починався шлях керованого вченим інституту. А портрет великого основоположника теорії міцності Галілео Галілея вміщено, за українським звичаєм, під рушником, закріпленим на бойовій козацькій арматурі — рушниці, шаблі, люльці й порохівниці, та не забуто й славу похідну баклажку, орнаментовану, втім, багатозначно під газову турбінку (1970 р.).

Для художника-графіка Георгія Якутовича було задумано створити знак, сюжетно побудований на широковідомій тоді його гравюрі “Аркан” (1960 р.), що стала своєрідним взірцем досягнень у техніці ліноригії. Але Г. Малаков, вірний собі, не пішов шляхом копіювання вдалого твору колеги й друга, а подав його натяком, з іншого ракурсу, надаючи сюжетові власного бачення і, водночас, із дещо іншим забарвленням, точно адресуючи екслібрис. Відтак, славетний гуцульський танок закручував коло танцюристів стрімким обертом, один із персонажів ще й задеркикувало глянув угору, ніби запрошуючи приєднатися до веселого гурту. І смерічки хитнуло від того танку, і гуцульський топірець з написом “Ex Libris” теж підстрибнув у центрі кола.

Майже закінченим (лишався текст) був і екслібрис для друга й однокурсника художника-графіка Олександра Губарева: красуня в чобітках і пухнастій шапці заграє з вусатим козарлогою, ховаючись за величезною палітрою (1965 р.).

Ось такою була україніка у книжкових знаках Георгія Малакова: дотепною й майстерно, з любов'ю виконаною, — справді в душі тепер уже історичного явища, що зветься “шістдесятництвом”.

чої фантазії — ось головне, що цінують знавці у книжкових знаках Г. Малакова. Нічого зайвого, випадкового, жодних “туманних” штрихів. Усе зумовлено, крім суто композиційних міркувань, симпатіями художника, уподобаннями власника, вільним злетом думки. І, звичайно ж, чудовим володінням технікою малюнка і гравюри, величезною любов'ю до мистецтва.

Серед різноманіття тем у творчому доробку художника однією з улюблених була україніка. В одному з перших книжкових знаків, виконаних Малаковим 1963 року для друга, українського письменника-фантаста Олеса Бердника, навіть напис “ся книга” з “нарбутівським” “N” у композиції з двома профілями “він-вона” мав багатозначну символічність, ґрунтуючись на творчих уподобаннях мрійника та свідомого українця, чий книжки теж оформляв Г. Малаков.

Цікаво й дотепно виконано екслібрис для художника Володимира Юрчишина: весела амазонка з яблуком сидить на... відомій глиняній іграшці свичик-коник, а довкола “розкидано” улюблений український народний посуд та декор: глечик, куманець, глиняний баранчик (1965 р.).

З особливою любов'ю створено знак для українського письменника Дмитра Гринька. Тут дорідна гоголівська Солоха, вбрана в один лише очіпок, сидить за “чорною книжкою”. Ясна річ, чорний кіт треться біля міцненької відьминої ніжки, і мудра сова вместила на круглому плечі, а свічка горить у штофі з темного гутнього скла, і серденько в рижках рогаца, і молодий місяць за шибкою обрамованого рушником віконця. А просунуте крізь куманець гусяче перо символізує рід занятя

сів для друзів, рідних і просто шанувальників цього виду графіки. Мистецтвознавці відзначали глибоку індивідуальність, властиву творчості цього художника, довершеність і ясність композиції, уміле використання контрастів чорного і білого кольорів, особливу яскравість, “сріблястість” гравюру у поєднанні з високою естетикою та художнім смаком. Його екслібрис — не просто знак, що свідчить про власність господаря книги, це й вислів доброзичливого ставлення до власника то-

Петро АНТОНЕНКО

Усі ми родом з малих батьківщин

У столичній інформагенції RegioNews відбулася прес-конференція, організована Національною спілкою краєзнавців України і громадською організацією “Вікімедія Україна”. Вона була присвячена 50-річчю від початку видання 26-томної “Історії міст і сіл України” і водночас 97-й річниці з дня народження відомого українського вченого, академіка Петра Тронька, одного з творців цього енциклопедичного видання. Тож було пошановано і пам'ять видатного науковця, який минулої осені пішов з життя, залишивши по собі велику наукову спадщину, багато добрих справ на ниві історії і краєзнавства.

У прес-конференції взяли участь заступник голови НСКУ, старший науковий співробітник Інституту історії Національної Академії наук України, кандидат історичних наук Руслана Маньковська, директор Інституту державного управління і права Київського національного університету культури і мистецтв, доктор історичних наук Валентина Бездрабко, голова правління Громадської організації “Вікімедія Україна”, заступник головного редактора газети “Слово Просвіти” Євген Букет, виконавчий директор ГО “Вікімедія Україна” Юрій Пероганич.

Руслана Маньковська озвучила пропозицію громадськості присвоїти одному з дітищ Петра Тронька — Національному музею архітектури і побуту в Пирогово — ім'я цього видатного краєзнавця. Щодо видання “Історії міст і сіл України” зазначила, що це була величезна за обсягом робота тисяч істориків і краєзнавців. Але за останні десятиліття нагромаджено багато нових матеріалів. Особливо похвалюється ця робота зі становленням незалежної Української держави. Відтак дуже актуальною є потреба нового видання історії міст і сіл. Ще 1999 року було розпорядження Президента України про таке видання.

Фото Петра Антоненка

На жаль, на практиці справа не зрушилася з місця. Між тим, протягом ХХ століття з мапи України зникли тисячі населених пунктів, здебільшого сіл. Причини — війни, голодомори, депортації, ексцеси індустріалізації (наприклад,

затоплення територій штучними морями), так звана “безперспективність” сіл. Цей процес триває й сьогодні. Тому стоїть питання відтворення історії не лише існуючих населених пунктів, а й тих, що зникли.

Причини зволікання з перевиданням історії міст і сіл відомі: у державі чомусь весь час не вистачає на це уваги і ресурсів — людських, фінансових. Тому, зазначила Руслана Маньковська, завдання громадськості — спонукати державні структури видати працю, і до цієї роботи Спілка краєзнавців готова активно долучитися.

Звичайно, нині ситуація зовсім інша, ніж у 60—70-ті роки минулого століття, коли видавався багатотомник. Тоді рішенням уряду було створено спеціальні наукові колективи для написання й видання історії міст і сіл, подіб-

ні структури створили на місцях, при обласних і районних органах влади, усе профінансувала держава. Не на останньому місці у влади була суто політична, ідеологічна мотивація — показати, що наша історія “починається від Жовтневої революції”, що саме за комуно-радянської влади завирувало світле життя на наших теренах.

Безумовно, у 26-томнику відчутна ідеологізація, зазначила Валентина Бездрабко. Але не можна й применшувати значення того проекту, адже було зібрано і опубліковано великий фактологічний матеріал. Його обов'язково треба перевидати, додавши нові дослідження, у руслі української, а не радянської історії. У цьому є нагальна потреба, і у нового проекту історії міст і сіл велике майбутнє.

На відміну від часів півстолітньої давнини нині у висвітленні нашої історії, нагромадженні й відтворенні колосального краєзнавчого матеріалу ми можемо спиратися на таке потужне явище часу, як Інтернет. Про це говорив Євген Букет. Він зазначив, що українська Вікіпедія має статті про кожен із 27 тисяч населених пунктів України. Цього року Вікіпедія уклала угоду з Національною спілкою краєзнавців щодо розміщення на своїх сторінках матеріалів з історії населених пунктів. Вікімедійний проект “Історія міст і сіл України” діє з березня. Буде використано і фактологічний матеріал з друкованого видання “Історії”, 20 томів його вже доступні в Інтернеті, оцифровуються й інші томи. Громадська організація “Вікімедія Україна” має намір зберегти “Історію міст і сіл УРСР” як пам'ятку, розмістивши з часом відскановані томи у Вікіджерелах. А цитатами з енциклопедії доповнити вже існуючі статті про населені пункти.

Юрій Пероганич зазначив, що існує низка правових моментів щодо відтворення у Вікіпедії виданих томів “Історії”, наприклад, щодо прав власності на те видання. Але все це можна залагодити задля спільної справи — відтворення багатогранної історії наших населених пунктів. А кожен з них має цікаве минуле. Не випадково ж 39 міст України визнані історичними містами, зокрема Київ, Чернівці, Львів, Кам'янець-Подільський.

Учасники прес-конференції закликали істориків, краєзнавців, усіх, кому не байдужа наша історія, долучитися до збору матеріалів про свою малу батьківщину, свої міста і села. Врешті, хоч би хто де нині мешкав, усі ми родом звідти, з рідного краю.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2012

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в “Каталозі”

на 1 місяць 9 грн 37 коп. на півроку 53 грн 37 коп.
на 3 місяці 27 грн 51 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор Любов ГОЛОТА
Редколегія Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора Петро АНТОНЕНКО 279-49-47, Євген БУКЕТ 279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК
Відділ просвітницької роботи Надія КИР'ЯН 270-55-57
Відділ культури Микола ЦИМБАЛЮК 279-49-47

Відділ коректури Тетяна ЩЕРБАК Ірина СТЕЛЬМАХ 278-63-69

Комп'ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК, Олег БЕССЬКИЙ 278-63-69

Кореспондент Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор Євген БУКЕТ

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у липні — 18 800

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилення на “Слово Просвіти” обов'язкове. Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

